

UNIVERZITET SINGIDUNUM

Departman za poslediplomske studije

MASTER RAD

BONITET POSLOVNE BANKE

MENTOR:

Prof. dr Miroljub Hadžić

STUDENT:

Dunja Simić M 9250/08

Beograd, 2011.

Sadržaj

UVOD	1
 1. POJAM I ELEMENTI BONITETA BANKE	
1.1. Pojam boniteta banke	5
1.2. Elementi boniteta banke	6
1.3. Uži i širi koncept boniteta banke	7
 2. NEOPHODNOST UTVRĐIVANJA I OCENE BONITETA BANAKA	
2.1. Razlozi utvrđivanja i ocene boniteta banaka	8
2.2. pristupi utvrđivanju boniteta banaka	11
 3. ZAŠTITA I REGULISANJE BANKARSKOG SISTEMA U SVETLU BONITETA POSLOVNOG BANKARSTA	
3.1. Potreba zaštite bankarskog sistema	13
3.2. Ciljevi regulisanja bankarskog sistema	13
3.3. Poverenje u bankarski sistem	15
3.4. Komfornost sistema poslovnog bankarstva	16
 4. KORPORATIVNE PERFORMANSE POSLOVNE BANKE	
4.1. Pojam i suština korporativnih performansi poslovne banke	17
4.2. Vrste korporativnih performansi poslovne banke.....	17
4.3. Savremeni pokazatelji vrednovanja performansi poslovne banke	19
4.3.1. Dodata tržišna vrednost (MVA)	20
4.3.2. Dodata vrednost akcijskog kapitala (SVA)	21
4.3.3. Dodata ekonomska vrednost (EVA)	22
4.4. Banke sa visokim performansama	23
4.4.1. Ključne karakteristike banaka sa visokim performansama	24
4.4.2. Nadmoćnost banaka sa visokim performansama	25

5. PROCENA ELEMENATA I POKAZATELJA BONITETA BANAKA

5.1.	Kvalitativni elementi boniteta banaka	26
5.1.1.	Organizaciona struktura banke	27
5.1.1.1.	<i>Organizacija banke po teritorijalnom principu</i>	<i>27</i>
5.1.1.2.	<i>Organizacija banke po funkcionalnom principu</i>	<i>28</i>
5.1.2.	Tržišni položaj banke	29
5.1.3.	Menadžment banke	29
5.1.4.	Kadrovska struktura banke	30
5.1.5.	Informaciona opremljenost banke	30
5.1.6.	Integrisanost osnovnih poslovnih funkcija banke	30
5.2.	Kvantitativni elementi boniteta banaka	31
5.2.1.	Finansijski položaj (finansijska struktura) banke	31
5.2.1.1.	<i>Kreditni rizik</i>	<i>32</i>
5.2.1.2.	<i>Rizik likvidnosti, solventnosti i sigurnosti</i>	<i>33</i>
5.2.1.3.	<i>Kamatni rizik</i>	<i>34</i>
5.2.1.4.	<i>Kursni (devizni ili valutni) rizik</i>	<i>34</i>
5.2.1.5.	<i>Tržišni rizik</i>	<i>35</i>
5.2.2.	Uspešnost poslovanja ili zarađivačka sposobnost banke	36
5.2.2.1.	<i>Stopa prinosa na akcionarski kapital – ROE</i>	<i>36</i>
5.2.2.2.	<i>Stopa prinosa na aktivu – ROA</i>	<i>37</i>
5.3.	Izbor pokazatelja boniteta banaka	37
5.3.1.	Pokazatelji finansijske strukture ili finansijskog položaja (S)	38
5.3.2.	Pokazatelji likvidnosti (L)	38
5.3.3.	Pokazatelji ekonomičnosti (E)	39
5.3.4.	Pokazatelji profitabilnosti (P)	39
5.3.5.	Ostali pokazatelji (O)	40

6. OCENA BONITETA BANAKA U NAŠOJ ZEMLJI

6.1.	Relativni pokazatelji boniteta poslovanja banaka	42
6.1.	Adekvatnost kapitala	43
6.2.	Učešće kapitala u ukupnoj pasivi	44
6.3.	Učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi	44
6.4.	Odnos kratkoročnih plasmana uključujući i novčana sredstva i kratkoročnih obaveza	45
6.5.	Odnos devizne pasive i devizne aktive	45
6.6.	Veliki tj. najveći mogući kredit banke nekom zajmoprimcu u odnosu na kapital banke	45
6.7.	Trajna ulaganja u preduzeća	45

6.8.	Trajna ulaganja u banke i druge finansijske organizacije	46
6.9.	Plasmani u osnovna srestva	46
6.2.	Metodologija izračunavanja adekvatnosti kapitala poslovne banke ...	47
6.2.1.	Izračunavanje kapitala poslovne banke	48
6.2.2.	Izračunavanje rizične bilansne aktive poslovne banke	50
6.2.3.	Izračunavanje rizičnih vanbilansnih stavki poslovne banke ...	53
ZAKLJUČAK		54
 PRILOG BROJ 1.		
	Analiza boniteta bilansa hipotetičke poslovne banke	56
 PRILOG BROJ 2.		
	Izveštaj revizora o bonitetu poslovne banke	64
 Literatura		82
 Ostali izvori		84

UVOD

Novac, kredit i ostali finansijski instrumenti predstavljaju bitne faktore ekonomskog kontinuiteta odnosno reprodukcije. U tome banke imaju posebno mesto i ulogu, jer se iskazuju kao specijalizovane institucije čija je osnovna funkcija posredovanje u sferi novca sa ciljem da snabdevaju reprodukciju potrebnom količinom novca i kredita. Pored startnog novčanog iznosa za početak poslovanja, banka je objektivno ekonomski uslovljena da permanentno, po različitim osnovama i uslovima, mobilise raspoloživi novac na finansijskom tržištu i sektorima privređivanja. Pa stoga, bankama pripada ključno mesto u okviru finansijskog sistema, imajući u vidu funkcije koje obavljaju.

Jedna od primarnih karakteristika bankarskog poslovanja, od nastanka banaka pa sve do današnjih dana, je kvalitet upravljanja poslovanjem banaka. Pošto je poslovanje banaka uvek sadržavalo u manjoj ili većoj meri rizik, a sa porastom deregulacije tržišta i konkurencije u finansijskim uslugama, poslovanje banaka postaje sve više rizično, sigurnost postaje jedan od osnovnih principa poslovanja banke. Deregulacija finansijskih tržišta, globalizacija bankarskog poslovanja i sve oštrija konkurencija, doveli su do smanjenja profitne marže, odnosno do manjeg prostora za ostvarenje profita.

Otuda, bonitet kao ocena uspešnosti neke banke, nameće respektabilnost dva esencijalna principa važna i vezana za savremeno bankarstvo, a to su sigurnost i profit. Prvo, poslovanje banaka (komercijalnih, poslovnih) mora biti profitabilno, da podmiri operativne troškove i normalne gubitke, obezbedi prihvatljiv (razuman) iznos za rezerve za buduće nepredviđene događaje i obezbedi objektivni (fer) prinos za akcionare. Drugo, poslovanje svake banke mora se obavljati sa sigurnošću, ako banka želi da ima poverenje javnosti i ako želi da kontinuirano obavlja svoje poslovanje, da bi zaštitila depozitare.

Savremeni uslovi poslovanja, interaktivni odnosi učesnika u tržišnoj konkurenciji, kao i borba za afirmisanje i opstanak na tržištu, zahtevaju svakodnevno donošenje brojnih operativnih i strateških odluka. Informacije o bonitetu osnova su za analizu ekonomskog i finansijskog ponašanja privrednih subjekata i predstavljaju višestruko poželjan i neophodan element u donošenju poslovnih odluka. Obezbeđenje kvalitetnog sistema informacija o bonitetu podrazumeva postojanje potpunih, preciznih, pravovremenih, uporedivih i dostupnih informacija.

Bonitet savremene biznis orjentisane banke po pravilu predstavlja sposobnost banke da u određenom roku izmiri dospele obaveze i da održi sposobnost poslovanja. U tom kontekstu, saopštenje ocene boniteta poslovne banke odražava njen rejting odnosno rangiranje. Analizom i ocenom boniteta vrši se zapravo analiza elemenata odnosno faktora koji su relevantni za poslovanje određene banke.

Predmet istraživanja ovog rada jeste pre svega: ocena boniteta poslovne banke sa posebnim osvrtom kako na korporativne performanse poslovne banke tako i na elemente i pokazatelje boniteta banke, ali i detaljnije izlaganje o onima koji su prihvaćeni kao ključni i koji su najčešće primenjivani u našoj zemlji.

Polazeći od ovako postavljenog predmeta, osnovni naučni cilj ovog rada je naučna deskripcija odnosno naučni opis najvažnijih elemenata i činilaca predmeta istraživanja, odnosno boniteta poslovne banke.

Društveni cilj ovog rada jeste da pruži sistematičnu analizu najznačajnijih pokazatelja i elemenata za ocenu boniteta poslovne banke, kako tradicionalnih tako i onih koji su se pojavili u savremenom periodu kao i da oceni svakog od njih.

Velika je korist za svaki rad da dobro postavimo hipotezu jer zahvaljujući dobro postavljenoj hipotezi celokupni dalji napor istraživača se odnosi na njeno proveravanje. Tek kada se dobro postavi hipoteza možemo precizno znati koje ćemo empirijske činjenice prikupljati i kojim ćemo saznanjima ovladati kako bi dali misaoni odgovor na generalnu (opštu) hipotezu: Ocena boniteta poslovne banke je u funkciji njene reorganizacije, odnosno reinženjeringa poslovnih proceca kojima se omogućuje ostvarivanje postavljenih ciljeva i vizija, a time i bolji tržišni položaj.

Generalnu (opštu) hipotezu operacionalizujemo preko sledećih posebnih hipoteza:

1. Ocena boniteta poslovne banke je determinisana donošenjem poslovnih odluka na osnovu zakonskih propisa.
2. Ocena boniteta poslovne banke determinišu tržišni uslovi - ukoliko su tržišni uslovi oštriji, češće će se vršiti ocena boniteta poslovne banke i obrnuto.

Pojedinačna hipoteza u ovom istraživanju se odnosi na mogućnost primene pojedinih elemenata i pokazatelja u praksi, radi unapređenja sistema merenja i ocene boniteta poslovne banke.

U skladu sa postavljenim ciljevima ovog predmeta istraživanja bilo je potrebno sprovesti kompleksno istraživanje, pa samim tim uvesti i odgovarajuću metodologiju istraživanja. Pod metodologijom istraživanja u ovom radu podrazumevamo cilj ovog rada (naučni i društveni), predmet (problem) i zadatke istraživanja, hipoteze i na kraju zaključak ovog rada.

Najvažniji deo u metodologiji jeste teorijsko-metodološki pristup tj. način posmatranja društva koji utiče na način istraživanja i tumačenja. U ovom istraživanju polazimo ne od empirijskih činjenica već od teorijskog istraživanja.

Naš teorijsko metodološki pristup istraživanja je dijalektički. U našem istraživanju smo primenili: osnovne metode (analitičke i sintetičke), opšte naučne metode kao i metode i tehnike prikupljanja podataka. Od analitičkih osnovnih metoda primenili smo: metod analize, metod apstrakcije, metod specijalizacije i metod dedukcije. Sintetičke osnovne metode koje smo primenili u istraživanju su: sinteza, konkretizacija, generalizacija i indukcija. Od opštih naučnih metoda primenili smo: hipotetičko-deduktivnu metodu i komparativnu metodu. Za metode i tehnike prikupljanja podataka koristili smo pre svega analizu sadržaja dokumenata (kako na nivou primarne građe, tako i na nivou sekundarne građe) i statističku metodu u funkciji prikupljanja podataka.

Polazeći od postavljenih hipoteza i ciljeva istraživanja proistekla je i odgovarajuća struktura rada, pri čemu se posebno vodilo računa o dva ključna momenta: prvo, da iz strukture rada proizilaze svi zadaci koji su pred rad prethodno postavljeni, i drugo, da se pri tome ne zapadne u sopstvenu grešku u smislu zadiranja u ona polja istraživanja na koja se rad

ne odnosi. Poštujući ova dva momenta, pored uvoda, koji obuhvata opis predmeta i ciljeve istraživanja, korištene metode i hipoteze koje se pokušavaju potvrditi, i zaključka, sastoji se iz šest poglavlja, a ona su sledeća:

- 1. Definisanje pojma i elemenata boniteta banke**
- 2. Neophodnost utvrđivanja i ocene boniteta banka**
- 3. Zaštita i regulisanje bankarskog sistema u svetlu boniteta poslovnog bankarstva**
- 4. Korporativne performanse poslovne banke**
- 5. Procena elemenata i pokazatelja boniteta banaka**
- 6. Ocena boniteta banaka u našoj zemlji**

1. POJAM I ELEMENTI BONITETA BANKE

1.1. Pojam boniteta banke

Bonitet banke obuhvata niz elemenata koji treba da izraze sposobnost banke da uspešno obavlja svoju delatnost. Analiza poslovanja banaka ima za cilj utvrđivanje i ocenu kvaliteta bankarskog poslovanja u najširem smislu reči, koji se u literaturi obično označava kao bonitet (uspešnost). Bonitet u osnovi pokazuje koliko je neka banka dobra i uspešna, pa otuda on služi kao ključni indikator za sagledavanje ne samo postojećeg finansijskog stanja banke već i za ocenu mogućnosti njenog budućeg poslovanja i razvoja. Treba imati u vidu da se u tržišnim uslovima banka uvek nalazi u povoljnijoj poziciji od preduzeća kada se radi o bonitetu, jer u cilju zaštite ulagača većina savremenih država propisuje čitav niz propisa o obaveznim rezervama banaka i preko centralnih banaka vrše kontrolu i nadzor poslovnih banaka i njihovog poslovanja.¹

Bonitet potiče od latinske reči »bonus«, koja znači dobar, predstavlja skup osobina jednog subjekta koje ga čine dobrim i sigurnim dužnikom. Kada je reč o bonitetu banke, onda se pod tim pojmom prvenstveno podrazumeva kreditna sposobnost banke koja se procenjuje po tome kako ona posluje i kako odgovara svojim obavezama. Slično se o bonitetu govori i na način, da je to pojam koji obuhvata celokupno poslovanje tj. poslovnu sposobnost preduzeća ili banke ne samo u datom momentu, već i trajnije u budućnosti.

Pojmu boniteta se posvećuje pažnja i u Ekonomskoj enciklopediji, gde se detaljno pravi razlika između boniteta banaka i boniteta preduzeća. Ovde se pod pojmom boniteta podrazumeva formalno i materijalno svojstvo subjekta koje ga čine sigurnim dužnikom bilo da je reč o banci u koju se ulažu sredstva, bilo da je reč o preduzeću kome se daju krediti. Ovo svojstvo pretpostavlja materijalnu solidnost i dobru reputaciju u poslovnom svetu.

Bonitet banke kao dužnika zavisi u prvom redu od visine njenog kapitala (osnivačkog – deoničkog kapitala), zatim visine i strukture sredstava i rezervi s jedne strane, te oblika, načina i strukture plasmana s druge strane. Dok se visina i kvalitet kapitala odnosno izvora sredstava banke može odmah videti iz bilansa banke, način i kvalitet plasiranih sredstava tj. kredita teže je sagledati. Za plasiranje sredstava važi bankarsko pravilo: kakav kvalitet sredstava banka prima, takav kvalitet sredstava i plasira. Odnosno, obim dugoročnih izvora određuje obim dugoročnih kredita, dok obim kratkoročnih kredita je determinisan obimom kratkoročnih izvora.

¹ Ćurčić N.Uroš – Bankarski portfolio menadžment, Feljton, Novi Sad, 1995., strana 126.

1.2. Elementi pojma boniteta banke

Bonitet banke je kompleksan pojam, pod kojim treba podrazumevati sledeće komponente:

- **Obim i kvalitet kapitala banke**
- **Kvalitet i strukturu aktive**
- **Kvalitet menadžmenta**
- **Nivo zarade deoničara**
- **Uvek zadovoljavajući stepen likvidnosti banke**

Svaka od navedenih komponenata je složena od više pokazatelja i oni svi zajedno izraženi preko zajedničkog imenitelja mogu poslužiti za analizu, merenje i ocenu boniteta poslovne banke. Mada će se ovi elementi detaljnije opisati u nastavku rada, ovde će se pojasniti i osvrnuti u najkraćem:

- Pod kapitalom banke u smislu njenog boniteta podrazumevamo samo čisti deonički kapital prikupljen prodajom emitovanih deonica i čijom sumom se zadovoljava ili premašuje zakonom propisani minimum (cenzus) za valjanu registraciju banke kao finansijske institucije i koji istovremeno zadovoljava potrebnu stopu adekvatnosti kapitala banke.
- Pod kvalitetom i strukturom aktive u prvom redu se podrazumeva kvalitet svih plasmana banke, njihova struktura i stepen rizičnosti. Pro tome treba imati u vidu sve vreće kredita i njihovu ročnost, kao i druge plasmane kao što su plasmani u hartije od vrednosti i njihovu strukturu. Plasmani u hartije od vrednosti su izuzetno značajni sa aspekta stepena brzine transformacije plasiranih u likvidna sredstva.
- Pod pojmom kvaliteta menadžmenta u kontekstu boniteta banke podrazumevamo stručnost, sposobnost i inventivnost, nezavisnost i integritet donošenja valjanih poslovnih odluka od strane »top« menadžmenta banke (generalnog i izvršnih direktora). To je u deregulisanom bankarskom tržištu i oštroj konkurentskoj borbi između bankarskih i nebankarskih finansijskih institucija jedna od najvažnijih komponenti boniteta banke.
- Zarada deoničara ili dividenda je najvažnija odnosno trebala bi biti najvažnija vlasnička preferenca deoničara banke. Visoku i stabilnu dividendu može donositi samo visoko profitabilno poslovanje banke, koje se ogleda u natprosečnom prinosu na angažovana sredstva, a koje omogućava i visok nivo dividendi deoničarima.
- Konstantno zadovoljavajući stepen likvidnosti banke podrazumeva da banka uvek i na vreme izvršava svoje dospele obaveze uz minimalno vreme zadržavanja novčanih sredstava na žiro računu.

1.3. Uži i širi koncept boniteta banke

Možemo reći da postoje dva osnovna koncepta boniteta poslovne banke, a to su už i koncept i širi koncept.

Uži koncept boniteta svodi se na finansijski bonitet koji se bazira na indikatorima boniteta obračunatim na osnovu podataka sadržanih u finansijskim izveštajima banke. Ovaj pristup bonitetu se u literaturi označava kao racio analiza u kojoj se koriste brojni racio brojevi (pokazatelji, indikatori). Racio analiza u bankama je daleko složenija nego u ostalim preduzećima (proizvodnim, trgovinskim i ostalim finansijskim institucijama), što je sasvim i razumljivo, ako se ima u vidu složenost poslovanja banke u odnosu na ostale firme posebno u domenu većeg stepena izloženosti riziku.²

S druge strane, širi koncept boniteta pored finansijskih indikatora uključuje i sve druge relevantne aspekte kao što su ukupna tržišna pozicija banke, njena organizaciona, kadrovska i vlasnička struktura, kvalitet i integritet svih poslovnih funkcija banke, tehnološka i informaciona opremljenost i niz drugih determinanti koje ukazuju na prednosti, nedostatke, šanse i pretnje ili nepovoljne okolnosti. Ovaj širi pristup bonitetu se u literaturi označava kao SWOT analiza (*Strength, Weakness, Opportunities, Threats*), koji je daleko obuhvatniji nego kada se bonitet definiše isključivo kao finansijski bonitet.³

SWOT analiza polazi od sledećih postavki:

- Odabrane metodologije i tehnike analize;
- Obezbeđene serije pokazatelja i indikatora;
- Primene istih indikatora za uporednu grupu banaka;
- Kvantificiranja indikatora koji su propisani od supervizorskih institucija

Primenom ove analize moguće je sačiniti upoređenje tekućih sa prethodnim promenama u istoj poslovnoj banci. Moguće je prostorno i grupacijski uporediti kvalitet poslovnih banaka. SWOT analiza može pružiti odgovore: koliki je nivo adekvatnosti kapitala u dotičnoj banci, koliko je banka izložena pojedinim rizicima u toku svog poslovanja i sl.

Ocena boniteta banke prema širem konceptu je mnogo kompleksnija i zahteva multi-disciplinarni pristup. Otuda, u praksi je češći slučaj da se prati samo finansijski bonitet banke.

² Lukić Radojko – Bankarsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2000., strana 234.

³ Ivaniš Marko – Osnovi finansija, drugo izdanje, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2007., strana 196.

2. NEOPHODNOST UTVRĐIVANJA I OCENE BONITETA BANAKA

2.1. Razlozi utvrđivanja i ocene boniteta banaka

Banka kao samostalna finansijska institucija posluje u tržišnim uslovima, motivisana maksimizacijom profita. Pri tome se, po prirodi svog poslovanja, susreće sa mnogobrojnim vrstama poslovnih i neposlovnih rizika. Država bi, radi stabilnosti privrede, a i da bi se izbegle posledice koje pogađaju široke slojeve stanovništva, trebala biti zainteresovana da se to ne dogodi. Otuda nije samo važno doneti dobar zakon o bankama i finansijskim institucijama, nego i druge propise koji treba da preciznije regulišu pojedina pitanja rada i poslovanja banaka kao finansijskih institucija. To se naročito odnosi na bitna pitanja funkcije zaštite ulagača odnosno depozitara. Posebno je važno postojanje i aktivnost institucija koje treba da kontrolišu poslovanje banaka i da to, u pogodnoj formi, kontinuirano javno objavljuju.

Pre nego što se predstave nekoliko najvažnijih faktora koji zahtevaju analizu i ocenu boniteta banke, treba imati u vidu još neke činjenice. Naime, bankarstvo je jedna od delatnosti u svetu sa najviše prisutne i razuđene pravne regulative. Istovremeno, bankarstvo spada i u delatnosti koje su podložne čestim sistemskim, organizacionim i drugim promenama i po tome spada u najnestabilnije privredne grane. Međutim, zbog svoje uloge u privrednom životu svake zemlje, ono mora da opstaje, funkcioniše i omogućava racionalno i stabilno funkcionisanje celokupne privrede i društvene strukture i svakodnevnog života građana.

Priroda bankarskog poslovanja, u najkraćem, je takva da putem plasiranja primljenog depozitnog i drugog novca, ostvaruje profit. Doduše, banka deo profita ostvaruje i putem širokog spektra usluga, koje upotpunjuju asortiman osnovnih proizvoda i usluga banke, ali kojima ostvaruje zaradu i na drugi način. Banka odobravajući kredite, »ulazi« u raznovrsne poslove, koji su sa aspekta povraćaja plasiranih sredstava manje ili više rizični za banku. Pod hipotetičkom pretpostavkom nemanjanja svih ostalih uticajnih faktora, visina rizika je u funkciji rokova plasiranih sredstava i opštevažeće je pravilo: ako je rok plasiranja sredstava duži, rizik banke je veći, odnosno, ako je rok plasiranja sredstava kraći i rizik banke je manji.

Međutim, posmatrano dinamički, uz pretpostavku menjanja svih drugih faktora u funkciji vremena, što je životna realnost, treba uzeti u obzir i druge faktore rizika plasmana kako što su: kreditna sposobnost dužnika, vrstu delatnosti kojom se bavi, njegov položaj na tržištu i rezultate koje ostvaruje, kvalitet menadžmenta, itd. Gledano iz ovog ugla, od presudne je važnosti da se svaka vrsta plasmana sredstava banke permanentno

kontrolirše upravo sa aspekta rizičnosti naplate kredita. Gledano iz tog ugla, neophodno je permanentno vršiti monitoring tekućeg poslovanja banaka, odnosno dok još nije kasno, kako bi se na vreme sprečile eventualne nepoželjne naročito veće posledice.

Postoji potreba, da se periodično ostvaruje uvid javnosti u stanje i ostvarene rezultate poslovanja banaka, kao što se to radi u svim razvijenom tržišnim privredama u svetu. Naime, poslovne banke u tržišnim privredama su pretežno deoničarska društva, što znači da one emituju sopstvene deonice, koje su predmet kupoprodaje na tržištu hartija od vrednosti. Pri tome, nameravani kupac bančine deonice ima potrebu i pravo da zna kakvo je stanje konkretne banke i kakve rezultate ona ostvaruje. S druge strane, banka ima obavezu, da svoje stanje i rezultate poslovanja javno objavljuje. Istinitost takvih podataka garantuju za to posebno stručne i ovlašćene institucije i agencije. Izloženost i istinitost bilansa stanja i bilansa uspeha banke javnosti je bitna pretpostavka za odluke budućih kupaca deonica te banke.

Već i sama činjenica, da je analiza i ocena boniteta banaka prilikom početnog i kasnijih emitovanja deonica, kao i tokom redovnog poslovanja, te javno objavljivanje određenih podataka o stanju imovine, obaveza i rezultata banke, ukazuje na značaj »zdravog« poslovanja banke u tržišnim uslovima za svakog deoničara bez obzira na veličinu deoničkog kapitala u konkretnoj banci. Nažalost, takva praksa kod nas je još uvek u samom početku i samo je parcijalna. Međutim pravac razvoja tržišnih odnosa kojim se kod nas postepeno kreće, to mora pre ili kasnije da uvede kao normalnu praksu.

Bonitet stanja i poslovanja banke se, pored ostalih analitičkih istraživanja i ispitivanja, identifikuje analizom bilansa banke. Utvrđeni bonitet banke je neophodan velikom broju korisnika, tj. adresata bilansa i drugih kvantitativnih i kvalitativnih informacija o finansijskom položaju, uspešnosti poslovanja i drugim performansama banke. Kao najvažniji i, svakako, nezaobilazni korisnici informacija o bonitetu banaka su:

- a) Osnivači i akcionari banke**
- b) Menadžment banke**
- c) Državni organi**
- d) Centralna banka**
- e) Sadašnji i potencijalni poveriocu i komitenti banke**
- f) Učesnici na finansijskom tržištu**
- g) Sindikati**
- h) Bankarska i druga poslovna udruženja**

Navedeni i drugi korisnici informacija o bonitetu banaka zahtevaju različite podatke i imaju različite razloge i potrebe u vezi sa bonitetom banaka. Primera radi,

- a) Osnivači i akcionari banke su zainteresovani za svoj uloženi kapital u banku (integritet kapitala) i dividendu (rentabilnost poslovanja banke).
- b) Menadžment banke preko zavidnog boniteta banke obezbeđuje kontinuitet svoga rada i angažmana.
- c) Državni organi imaju fiskalne i druge zahteve od banke
- d) Centralna banka zahteva informacije o bonitetu banaka s ciljem da sprovodi tekuću monetarnu politiku, reguliše monetarno-kreditni sistem zemlje, prati i ceni kreditnu sposobnost banaka i vrši kontrolnu funkciju nad bankama.
- e) Sadašnji i potencijalni poverioci i komitenti banke su zainteresovani za svoj kapital (uložen, plasiran ili deponovan preko banaka) i za korišćenje nedostajućeg kapitala od banaka (ulozi, učešća, krediti, plasmani, i sl.)
- f) Učesnici na finansijskom tržištu zahtevaju revidirane finansijske izveštaje (bilanse) banaka u cilju očuvanja i razvoja finansijskog tržišta, zaštite svojih interesa i jačanja poverenja u institucije tržišne ekonomije
- g) Sindikati brinu o radnom, socijalnom, i uopšte ekonomskom i pravnom statusu zaposlenih u bankama
- h) Bankarska i druga poslovna udruženja zahtevaju takoreći sve informacije, kako kvantitativne, tako i kvalitativne, o svojim članicama u cilju sagledavanja stanja i položaja bankarskog sektora u celini.

Ipak, navedeni i drugi korisnici informacija o bonitetu banaka su podjednako zainteresovani za održanje banaka, kontinuitet i uspešnost poslovanja banaka. Naravno, motivi za ovakav uniforman stav adresata bilansa banaka i dugih informacija o bankama su veoma različiti: dividenda, poverenje vlasnika i akcionara u menadžment banke, zarade, porezi i doprinosi, kamate, kurtaže, članarine i sl. Sve ovo ukazuje da je banka asocijacija u kojoj koegzistiraju brojni kako divergentni tako i konvergentni interesi vlasnika, menadžmenta, zaposlenih i njenog okruženja.

2.2. pristupi utvrđivanju boniteta banaka

Uspješnost poslovanja banaka pretpostavlja planiranje primarnih i ostalih poslovnih ciljeva banke. Najvažniji ciljevi banke su profit i dividenda. Profit je opšti cilj uspješnosti banke kao i preduslov opstanka i razvoja banke. Dividenda kao deo profita koji pripada deoničarima kao prinos na uloženi deonički kapital i koji treba da zadovolji vlasničke preference. Ove ciljeve nije lako ostvariti u deregulisanom tržištu i oštroj konkurentskoj borbi bez strategijskog planiranja i permanentnog praćenja ostvarenja planiranih ciljeva.

Merenje boniteta poslovnih banaka izražava se preko određenih informacija i podataka za koje su zainteresovani deoničari banke, javnost i monetarne vlasti. Poseban problem predstavlja kvalitet finansijskih izveštaja banaka i nedostatak standarda po kojima se oni rade. Otuda i problem kvaliteta podataka na kojima se ti izveštaji zasnivaju. Ništa manji problem nije ni u »top« menadžmentu banaka, koji se često manifestuje u volji da »friziraju« finansijske izveštaje, kako prema kontrolnim organima tako i prema deoničarima. Veliki problem u takvim izveštajima predstavlja realna procena neto imovine banke i rezultata poslovanja.

Utvrđivanje standarda za ovo izveštavanje i uvođenje tržišne vrednosti za iskazivanje stanja imovine, uvelo bi realniji pristup u vrednovanju boniteta banaka i stvaranja određenog stepena poverenja u banke i njihovo poslovanje. Ovo bi dovelo do pouzdanije procene »vrednosti« banke od strane deoničara. To znači da bi banke, uslovno rečeno, sa boljim bonitetom, imale bolju prodaju svojih emisija deonica i tako se diferencirale prema bankama sa slabijim performansama, a za očekivati je da bi mogle postići i veće cene svojih vrednosnih papira na tržištu hartija od vrednosti.

Jedno od ključnih pitanja u poslovanju banaka je blagovremeno otkrivanje ranih signala previše preuzetog rizika u poslovnim poduhvatima banke. Naravno, to je u interesu kako samih banaka, tako i šire društvene zajednice, posebno centralne banke i kontrolnih institucija. Rano otkrivanje neuralgičnih tačaka u poslovanju banaka ima za cilj da se na vreme spreči nastajanje većih gubitaka u pojedinim segmentima odnosno portfolima banke. Naročito je to važno kod eventualne pojave takvih gubitaka, koji bi mogli dovesti do insolventnosti banke.

Naime, u slučaju nastanka tolikih gubitaka, kada banci zapreti opasnost da postane insolventna, menadžment banke mora hitno preuzeti određene mere protiv daljeg nastajanja gubitaka, tako i u smislu smanjenja već nastalih. U takvim okolnostima, menadžment tim može izabrati jednu od starih jedva poznatih strategija, koja asocira na fudbal strategiju »duge lopte« (*long bomb*), odnosno u bankarstvu tzv. visoko rizičnu strategiju prinosa za smanjenje gubitaka. Preduzimanje visoko-rizične strategije može biti veoma opasno po aktivu-sredstva banke, pošto se ona mogu veoma brzo istopiti. Međutim, ova strategija nije opasna za osigurane depozite banke.

Sasvim je jasno da postoje ključne razlike između predloga osiguranja rizičnog kapitala i predloga osiguranja rizika depozita po vrsti informacija, koje se koriste za procenu preduzimanja rizika od strane banke. Predlog osiguranja rizika depozita usmeren je na merenje performansi banke, kao što je zarada i kvalitet aktive. Predlozi rizika kapitala usmereni su na vrste aktivnosti u koje je uključena banka. Prva pozicija se bazira na statističkim pokazateljima, koji sugerišu ove performanse i obezbeđuju merenje najbolje prognoze problema banke. Drugi pristup za merenje preuzetog rizika od strane banke se bazira na sagledavanju, da su određene, da su određene aktivnosti nedvojbeno više rizične nego druge, što u krajnjoj konsekvenci znači, da bi ove više rizične aktivnosti banke trebale biti kapitalizirane na višem nivou.

3. ZAŠTITA I REGULISANJE BANKARSKOG SISTEMA U SVETLU BONITETA POSLOVNOG BANKARSTVA

3.1. Potreba zaštite bankarskog sistema

Još odavno je poznato da je bankarsko poslovanje od velikog značaja za ukupan život zemlje. O tome se u SAD pisalo još pre više od dva veka. »Banke olakšavaju privredni život zemlje. One ubrzavaju kupovinu i plaćanje robe u zemlji. Od toga koristi ima društvo, pa je otuda dužnost i obaveza države da zaštiti banke«.⁴

Banke moraju da imaju zaštitu društva putem čvrste regulative, pošto su one finansijske institucije od javnog poverenja. Posebno je pitanje šta ta regulativa treba da sadrži i do kog stepena da reguliše poslovanje banaka, odnosno do kog stepena da se monetarne vlasti "mešaju" u poslovanje banaka. Isto tako značajno je i poštovanje minimuma finansijske discipline, koja je pretpostavka nužne kontrole poslovanja banaka. Može se nazreti da iz ovoga proizilazi niz dilema koje nisu definitivno razrešene od kada je i banaka. To se, pre svega, odnosi na pitanje da li banke trebaju biti privilegovane i ko o tome treba da odlučuje. I ne samo to pitanje, već i mnoga druga pitanja preko dva veka čekaju odgovore, pošto su još uvek sporna, prepuštena su proveru vremena da se nađu najbolja rešenja.

3. 2. Ciljevi regulisanja bankarskog sistema

Tradicionalno je shvatanje da banka treba da zadovolji tri svrhe ili cilja svog osnivanja i postojanja:

1. Sigurnost
2. Stabilnost
3. Strukturu

⁴ Hamond B. – Banks and politics in America, Priceton, New Jersey, 1957., strana 60.

Ova tri cilja banke odnose se prvenstveno na:

- Zaštitu depozitara i sredstava osiguranih depozita
- Zaštitu ekonomije od nestabilnosti, odnosno promjenljivosti finansijskog sistema
- Zaštita komitenata i klijenata od monopolske snage banke

Sigurnost bankarskog poslovanja je jedan od bitnih ciljeva koje savremena banka treba da ispuni. Sve do izbijanja velike ekonomske krize (1929.god.) zaštita depozita u bankama od rizika (u SAD) nije posebno postojala, da bi se 1933. god. osnovala Federalna kompanija za zaštitu depozita (*FDIC - Federal Deposit Insurance Company*) s ciljem osiguranja depozita u bankama SAD.

Stabilnost kao cilj bankarskog poslovanja usko je povezana sa ciljem makroekonomske stabilnosti. Radi se, dakle, o "domino teoriji". Po ovoj teoriji stečaj jedne banke prenosi se kao virus zaraze na druge banke i zbog toga sistemski mora biti "ugrađena" zaštita od kolapsa.

Krajnji cilj regulisanja bankarskog poslovanja je održavanje poverenja javnosti u bankarski sistem. Na mikroekonomskom nivou fokus je na limitiranju izloženosti riziku individualnih banaka i izolaciji stečaja banaka radi izbegavanja "domino efekta" u okviru bankarskog sistema. Da bi se ovo i uradilo, bankarske vlasti pokušavaju obezbediti za svaku individualnu banku da posluje na jedan "zdrav i siguran" način. Glavno oruđe za promptnu detekciju potencijalne insolventnosti banke je poseban monitoring poslovanja svake pojedinačne banke (»on-site examination«). Ova vrsta regulative se manifestuje u faktorima poslovanja banke kao što su kapital, zahtevi likvidnosti, standardi kvaliteta aktive i kompilacije zakona i regulative. Bankarske vlasti u SAD koriste propisane načine intervencije da kontrolišu ponašanje banaka u željenom pravcu i sve u cilju da održe poverenje javnosti u bankarski sistem.

Struktura kao cilj se najbolje može videti i izraziti u stepenu konkurentnosti i efikasnosti u bankarskoj delatnosti. Povezanost strukture i konkurencije se obezbeđuje preko tzv. IO modela (*IO-industrijska organizacija*). Polazeći od datih uslova ponude i tražnje, IO model potencira vezu u regulaciji na sledećoj slici.

Primenljivost IO modela na banke

STRUKTURA ⇒ PONAŠANJE ⇒ PERFORMANSE	
Gde je:	
Struktura	= Broj banaka na tržištu
Ponašanje	= Ponašanje banaka na tržištu
Performanse	= Kvalitet i kvantitet proizvoda i usluga banaka

Konkurentski ciljevi su u konfliktu sa ciljevima sigurnosti i stabilnosti i zato zakonodavci i donosioci uredbi i upustava moraju naći korisnu ravnotežu između ova dva konflikta cilja. Neophodno je doći u tzv. »izbalansirano bankarstvo«.

3. 3. Poverenje u bankarski sistem

Smatra se da je ključni izraz i pokazatelj jačine onaj koji pokazuje stepen zaštite banke od izloženosti riziku. Rečeno finansijskim jezikom, to je neto vrednost bančine aktive. Za banku je od bitnog značaja da ona obezbedi interno generisanje svog internog kapitala putem zadržavanja dela zarade deoničara, odnosno profita. Dakle, pozitivna i stabilna zarada je željeni potez svake banke, pošto je ona "propusnica" za siguran i zdrav rast banke uz adekvatnost održavanja kapitala.

Još, ako i korisnici bankarskog sistema trebaju steći poverenje u sistem, oni moraju imati lak i jeftin pristup istinitim i realnim informacijama, kao što su: realna neto vrednost i varijabilnost, odnosno stabilnost zarade. Ako se u funkciju poverenja u bankarski sistem uključi i element osiguranja depozita, kao svojevrsna garancija bilo države, bilo institucije specijalizovane za to, onda se poverenje u bankarski sistem može izraziti kao rastuća funkcija:

Poverenje = f

(neto vrednost, stabilnost zarade, kvalitet informacija i garancija za depozite)

U SAD, vladina agencija FDIC u ime države osigurava depozite banaka do iznosa od 100.000 dolara po jednom računu, što banke posebno plaćaju u vidu odgovarajućeg godišnjeg procenta sa plaćanjem u mesečnim iznosima. Uloga i važnost državne garancije najlakše se može demonstrirati u slučaju oslabljenih institucija banaka.

Kod nas, u periodu posle Drugog svetskog rata, za štednju stanovništva, dinarsku i deviznu, garantovala je Narodna banka Jugoslavije, dok ostali depoziti, privrede i ne privrede nisu bili osigurani. Krajem 1989. godine došlo je do nacrt a ubrzo i do zakona o Agenciji Federacije za osiguranje depozita i sanaciju banaka (Sl. List SFRJ br. 84/89). Iako je pomenuta Agencija osnovana, ona nije praktično zaživela ni u jednom segmentu svoje delatnosti. Izolovano posmatrano ideja je u osnovi bila dobra i jedini nedostatak su bile nadolazeće okolnosti.

3. 4. Komfornost sistema poslovnog bankarstva

Pored poverenja neophodnog za celinu bankarskog sistema zemlje, za poslovno bankarstvo je značajna funkcija i komponenta njegove komfornosti. Zašto? Odgovor je jednostavan: u pitanju je lepši osećaj komfora za korisnike bankarskih usluga i njegova opredeljenost za jednu od više banaka, kao i kvalitet usluge.

Međutim, u datim uslovima deregulacije, važni faktori komfornosti sistema poslovnog bankarstva su cena i kvalitet bankarskih proizvoda i usluga. Za pojedinačnu banku komfornost se može izraziti kao jednačina, toje funkcija:

Komfornost = f

(geografska pokrivenost, širina asortimana, prosečni troškovi, brzina i pouzdanost)

Izuzev cenovnog faktora, komfornost korisnika je u pozitivnom sa argumentima navedene funkcije.

Nema sumnje, da su stabilnost, sigurnost i struktura bitni faktori poverenja u bankarski sistem zemlje i da omogućuju komfornost korisnicima proizvoda i usluga poslovnog bankarstva. Naravno, treba imati u vidu da to ne dolazi samo po sebi. Za takve uslove su odgovorni kako centralna banka, tako i regulatorne institucije, ako ih ima. Gledano na duži rok i u funkciji održavanja poverenja u bankarski sistem, korist regulatornih agencija je neprocenjiva. Nema potrebe posebno naglašavati, da se poverenje teško stiče, lako gubi, a veoma teško i sporo vraća.

4. IDENTIFIKACIJA KORPORATIVNIH PERFORMANSI POSLOVNE BANKE

4.1. Pojam i suština korporativnih performansi poslovne banke

Pod performansama banke podrazumevaju se ostvareni rezultati, kvalitet i kvantitet poslovanja banke, kao što su: stopa profitabilnosti, kvalitet aktive, stopa likvidnosti i slično. Posmatrane kao odnos jedne banke prema svim drugim bankama ili bankama u okviru jedne uporedive grupe, performanse banke mogu da budu: vrhunske, srednje i niske.

Vrhunske performanse banke predstavljaju pokazatelje najvećeg stepena uspešnosti poslovanja banke, kao što je, na primer, najveća stopa profitabilnosti.⁵ Srednje performanse predstavljaju one veličine koje ostvaruju banke oko visine prosečnog nivoa pokazatelja (npr. profitabilnosti) cele grane ili grupe sličnih banaka. Niskim performansama smatraju se oni pokazatelji koji tendiraju smanjenju od prosečnih ka minimalnim pokazateljima.

Ostvarenje profita kao dugoročne performanse, vezano je za ostvarivanje niza drugih kratkoročnih vrsta performansi banke, kao bitnih preduslova za ostvarivanje profita. Obavljanje pojedinačnih svakodnevnih poslova utiče na ostvarivanje profita banke, koji se iskazuje tokom i na kraju godine.

4.2. Vrste korporativnih performansi poslovne banke

U praksi susrećemo različite vrste performansi poslovne banke od kojih možemo navesti samo neke najvažnije:

- Finansijske performance
- Marketing performance
- Upravljačke performance
- Performanse zaposlenih
- Poslovna filozofija
- Poslovna kultura i stil ponašanja
- Poslovni ugled i reputacija
- Imidž
- Gudvil (*goodwill*)

⁵ Ćurčić N. Uroš – Upravljanje rastom i performansama banke, Feljton, Novi Sad, 2002., strana 121.

Finansijske performanse banke predstavljaju opšti svodni, novčani izraz uspešnosti poslovanja banke. One su najvažnije korporativne performanse banke, pošto se preko njih sagledava poslovna uspešnost banke sa aspekta društva i sa aspekta deoničara banke. Među najvažnijim performansama za društvo je stopa profitabilnosti banke merena odnosom profita prema ukupnoj aktivni, a među najvažnijim pokazateljima za deoničare banke je stopa profitabilnosti banke merena odnosom profita prema ukupnom deoničarskom kapitalu.

Marketing prerformanse banke pokazuju poslovnu orijentaciju banke i način ostvarivanja poslovnih rezultata banke. Među najvažnije marketing performanse spadaju: visina učešća banke na tržištu, prihvaćenost proizvoda i usluga banke od strane komitenata i klijenata (satisfakciju), visina i prihvaćenost cena proizvoda i usluga u odnosu na konkurenciju, efikasnost kanala distribucije (fizičke, personalne i internet), efektivnost promocije u pomeranju krive tražnje u korist banke (obaveštavanje i ubeđivanje).

Performanse upravljačkog sistema odnose se na performanse menadžment tima i upravljačkog sistema u kontinuiranom poboljšanju produktivnosti i kvaliteta. Upravljačke performanse uključuju bazične elemente sistema upravljanja performansama koji uključuje: sistem utvrđivanja standarda performansi, sistem merenja performansi zaposlenih i sistem nagrađivanja za ostvarene performanse.

Navedene performanse banke mogu se grupisati prema različitim kriterijima. Tako se performanse mogu svrstati u sledeće grupe:

- **Opšte i Funkcionalne performanse**
- **Naturalne i Vrednosne performanse**
- **Merljive i Nemerljive performanse**
- **Korporativne i Portfolio performanse**

Opšte i funkcionalne performanse se odnose kako na banku kao celinu, tako i na njene funkcionalne delove. Opšte performanse predstavljaju opšti izraz uspeha banke iskazan obično u vrednosnim, tj. finansijskim pokazateljima (visina ukupnog prihoda, troškova, profita), dok se funkcionalne performanse banke odnose na iskazivanje vrednosnih podataka o veličini i uspešnosti pojedinih funkcionalnih delova banke (obim kredita, obim štednje, obim depozita).

Naturalne i vrednosne performanse se često koriste kao kombinacija u iskazivanju ostvarenih rezultata banke ili nekog njenog organizacionog dela. Naturalne performanse odnose se na iskazivanje ostvarenih naturalnih veličina (broj korisnika kredita, broj štediša, broj depozitara) kako na nivou banke, tako i na nivou pojedinih orgaizacionih delova banke (filijala, ekspozitura). Vrednosne performanse odnose se na iskazivanje ostvarenih rezltata i pokazatelja u banci i njenim organizacionim delovima.

Merljive i nemerljive performanse banke su značajne sa aspekta njihovog planiranja i ostvarivanja. Merljive performanse se lakše planiraju (finansijske, marketing, i performanse zaposlenih) i postoji veća mogućnost njihovog ostvarivanja i kontrole. Nemerljive performanse se ne mogu kvantificirati i teže ih je planirati (poslovna filozofija, kultura, ugled, gudvil), pa ih je samim tim teže i ostvariti, a neke od njih je teško i postići, odnosno definitivno ih ostvariti (dobar imidž), jer može uvek bolje.

Korporativne i portfolio performanse reprezentuju uspešnost poslovanja na dva nivoa banke: prvo, odnose se na opšte performanse banke kao entiteta, naročito finansijske performanse; drugo, portfolio performanse se odnose na određene delove odnosno segmente poslovanja banke, prvenstveno na kreditni i investicioni portfolio. Korporativne i portfolio performanse predstavljaju kombinaciju merljivih i nemerljivih performansi banke, koje su veoma značajne sa tržišnog aspekta.

4.3. Savremeni pokazatelji vrednovanja performansi poslovne banke

U razvoju savremenih pokazatelja performansi poslovne banake postoji više pravaca, od kojih su sledeća tri najvažnija:

1. *Prvi pravac*, ide ka usavršavanju i prilagođavanju finansijskih pokazatelja u smislu otklanjanja njihovih nedostataka i boljeg prilagođavanja potrebama savremenim uslovima poslovanja banaka
2. *Drugi pravac*, zasniva se na novčanim tokovima u skladu sa značajem gotovinskih tokova koji imaju u poslednje vreme.
3. *Treći pravac*, razvoja savremenih pokazatelja bazira se na ekonomskom konceptu rezultata i svoje uporište nalazi u konceptu upravljanja zasnovanom na vrednosti. Ovi pokazatelji se označavaju kao mere dodavanja vrednosti, a najpoznatiji su:

- **Dodata tržišna vrednost (MVA)**
- **Dodata vrednost akcijskog kapitala (SVA)**
- **Dodata ekonomska vrednost (EVA)**

Valja napomenuti, da je veoma teško izvršiti preciznu klasifikaciju svih savremenih pokazatelja performansi poslovne banake, jer ne postoji konsenzus oko pitanja koja je najbolja tehnika za merenje performansi banaka.

Da bi se menadžeri banaka podstakli da njihovo ponašanje bude u skladu sa kreiranjem i povećanjem vrednosti za akcionare, sve veći broj banaka širom sveta okreće se pokazateljima performansi zasnovanim na vrednosti. Pri tome, osnovna ideja jeste da se usvoje tehnike merenja koje su konceptualno povezane sa modelom slobodnog gotovinskog toka za vrednovanje različitih investicionih projekata. S tim u vezi, ključno pitanje jeste merenje performansi banke i na njemu zasnovan podsticajni sistem nagrađivanja menadžera kako bi se obezbedila odgovornost i stimulacija menadžera za izbor i sprovođenje projekata sa pozitivnom neto sadašnjom vrednošću. Pokazatelji performansi banke moraju biti odabrani mudro, jer u suprotnom postoji rizik da će menadžeri biti nagrađeni za pogrešne odluke koje »erodiraju« vrednost za akcionare. Generalno gledano, to znači da menadžeri kompanije treba da budu vrednovani na način koji je konzistentan sa vrednovanjem njihovih banaka na tržištu kapitala.

4.3.1. Dodata tržišna vrednost (MVA – Market Value Added)

Jedan od vrednosnih pokazatelja performansi banke jeste koncept dodate tržišne vrednosti. MVA predstavlja apsolutnu razliku između tržišne vrednosti banke (uključujući akcijski i pozajmljeni kapital) i ukupnog kapitala koji je investiran u banku, odnosno :

$$\text{MVA} = \text{Tržišna vrednost kompanije} - \text{Knjigovodstvena vrednost kapitala}$$

Takođe, MVA se može prikazati i na sledeći način:

$$\text{MVA} = (\text{Tržišna cena akcije} - \text{Nominalna cena akcije}) \times \text{Broj izdatih akcija}$$

Ako je MVA pozitivna, onda banka stvara vrednost što znači da je tržišna vrednost banke veća od investiranog kapitala. Drugim rečima, MVA se povećava samo ako investirani kapital ostvaruje stopu prinosa veću od cene kapitala, odnosno kada je ostvarena pozitivna neto sadašnja vrednost. Ako je MVA pozitivna, banka je uvećala vrednost kapitala koji joj je poveren, što znači uvećanje vrednosti i za akcionare. Obrnuto, ako je MVA negativna, to znači da je banka »erodirala« vrednost.

Ključni problemi uočeni kod primene MVA su sledeći :

- Ne uzima u obzir oportunitetne troškove kapitala investiranog u banku
- Ne uzima u obzir isplatu dividendi akcionarima u prethodnom periodu
- MVA se može izračunati samo na korporativnom nivou, ali ne i na novou pojedinih poslovnih jedinica banke
- MVA je pokazatelj vrednosti akumulirane do određenog trenutka, ali ne daje informacije o kretanju vrednosti tokom vremena.

4.3.2. Dodata vrednost akcijskog kapitala (SVA – Shareholders Value Added)

Koncept poznat pod nazivom SVA je pokazatelj neto profita banke merenog apsolutnim iznosom, nakon odbitka ukupnih troškova banke i granične stope prinosa na kapital.

$$\text{SVA} = \text{Neto poslovni profit} - (\text{ukupni troškovi} + \text{granična stopa prinosa na kapital})$$

Drugim rečima, on pokazuje neto porast kapitala iznad visine ekonomskog kapitala. Kod odlučivanja o odobravanju zajma, pokazatelj SVA treba da ima pozitivnu vrednost.

Sa aspekta strateške analize, svrha strategije je da poveća vrednost za kupce usluga, kreirajući superiornu uslugu za kupca ili snižavanjem troškova isporuke, a prema SVA (analiza vrednosti za akcionare), strategija treba da doprinese maksimizaciji povraćaja akcionarima. »Srce« strateške analize čine kupci i konkurenti, a SVA analize akcionari.

Razlika između strateške analize i analize za akcionare⁶

ELEMENTI	STRATEŠKA ANALIZA	ANALIZA VREDNOSTI ZA AKCIONARE - SVA
<i>Svrha strategije</i>	Kreirati superiornu vrednost u očima kupaca i ostvariti najniže troškove isporuke	Maksimizirati povraćaj akcionarima
<i>Referentne grupe</i>	Kupci i Konkurenti	Akcionari ili Opunomoćenici
<i>Varijable Odlučivanja</i>	- Inputi ⁷ - Tržišno učešće - Relevantni troškovi	- Prihodi - Troškovi - Investicije - Struktura kapitala
<i>Nivo analize</i>	- Proizvodno tržišni segmenti - Poslovne jedinice	- Komponente - Poslovne jedinice
<i>Osnova merenja</i>	- Potrošačka percepcija prednosti - Poređenje sa konkurentima - Menadžerska procena	- Cene udela, - Odnos tržišne i knjigovodstvene cene - Sadašnja vrednost cash flow

⁶ Knežević Snežana – Strategijsko odlučivanje u bankama na osnovu informacija upravljačkog računovodstva, Viša poslovna škola, Beograd, 2006., strana 83.

⁷ (Resursi, veštine i srednjeročni rezultati)

4.3.3. Dodata ekonomska vrednost (EVA – Economic Value Added)

EVA predstavlja pouzdan pokazatelj finansijskih performansi banke koji najpribližnije može da odrazi ekonomski profit banke. To je pokazatelj koji je najdirektnije povezan sa procesom kreiranja vrednosti za akcionare. EVA se može izračunati na sledeći način :

$$\text{EVA} = \text{Neto poslovni profit (posle oporezivanja)} - \text{Troškovi kapitala}^8$$

Na osnovu načina izračunavanja, vidi se da EVA predstavlja aproksimaciju stvarnog ekonomskog profita banke. Na osnovu navedenih relacija, vidi se da osnovne elemente za izračunavanje EVA čine:

- Neto poslovni profit
- Investirani kapital
- Prosečna cena kapitala

EVA predstavlja takođe efektivnu zaštitu od umanjenja vrednosti za vlasnike kapitala. Pored toga, EVA je i bitan instrument za kontrolu svakodnevnih transakcija u banci, kao i pokazatelj kvaliteta poslovanja.

EVA postavlja očekivani prinos kao minimum ispod kojeg su performanse banke neprihvatljive. Dakle, ovaj princip postavlja jasnu polaznu osnovu za kreiranje vrednosti akcionara.

U pogledu troškova kapitala EVA donosi najveću novinu, u odnosu na druge pokazatelje performansi banke. Naime, vrednost za akcionare je kreirana kada banka ostvaruje stopu prinosa veću od cene kapitala. Pri tome, cena kapitala je zahtevana, minimalna stopa prinosa, koja je neophodna da bi se obezbedila kompenzacija akcionarima za preuzeti rizik ulaganja.

EVA predstavlja »višak« iznad sredstava potrebnih da se pokriju svi troškovi, uključujući i tzv. »oportunitetne« troškove »vezivanja« kapitala kao retkog resursa. U tom smislu, novina koju uvodi EVA koncept ogleda se u apostrofiranju činjenice da ni vlasnički kapital nije besplatan, odnosno da je potrebno u troškove kapitala uvrstiti i tzv. »oportunitetne« troškove upotrebe tj. »vezivanja« vlasnickog kapitala.

Iz navedenog, proizlazi da i sopstveni kapital ima svoju cenu. Međutim, postavlja se pitanje kako utvrditi cenu kapitala. Kod pozajmljenog kapitala to nije problem jer postoji kamatna stopa kao cena kapitala. Međutim, kod sopstvenog kapitala utvrđivanje cene je znatno složenije. Cena sopstvenog kapitala predstavlja zahtevani prinos investitora, koji oni procenjuju sa aspekta stepena rizika i očekivanog prinosa.

⁸ Troškovi kapitala = Investirani kapital x Cena kapitala

Međutim, EVA nije samo pokazatelj performansi banke, jer ona podrazumeva korišćenje EVA i u sistemu nagrađivanja, što samo po sebi podrazumeva donošenje čitavog niza poslovnih odluka na različitim nivoima menadžmenta.

Upotreba EVA omogućava vezanost svih elemenata procesa finansijskog upravljanja kompanijom za samo jedan pokazatelj, čineći takav sistem jednostavnijim i razumljivijim. Na taj način, EVA postaje srž jednostavnog i integrisanog sistema ukupnog finansijskog upravljanja bankom, a koji de facto ujedinjuje sve raznovrsne interese i poslovne funkcije u banci.

EVA omogućava da sve ključne upravljačke odluke budu donete, praćene, i komunicirane, a da rezultati budu nagrađeni u skladu sa vrednošću koju su donele investiciji akcionara. Težnja banke da se poveća EVA, omogućava jasnu finansijsku misiju za upravljanje kompanijom i čini ujedno osnovnu polugu za unapređenje sistema odgovornosti i nagrađivanja.

4.4. Banke sa visokim performansama

Ključni preduslovi, da bi banka uopšte mogla da ostvaruje preimućstvo nad ostalim bankama, podrazumevaju poštovanje tri bazična principa:

- 1. Da razvija i osnažuje kapitalnu bazu**
- 2. Da ostvaruje visok nivo profitabilnosti**
- 3. Da razvija sofisticirane finansijske proizvode i usluge**

Poštovanje navedenih principa omogućava bankama da se u konkurentskim uslovima diferenciraju od onih koje ove principe ne poštuju i tako stiču preimućstva potrebna za ostvarivanje visokih performansi.

Studija o bankama sa visokim performansama je ukazala na to da njihovi menadžeri formulišu i postavljaju finansijske ciljeve, koncipiraju i razvijaju dugoročne strategije, definišu kratkoročne profitne planove, organizuju njihovo izvođenje itd. Nema sumnje, da takve iste aktivnosti preduzimaju i menadžeri u bankama koje ostvaruju niske performanse, ali sa sasvim različitim efektima. Efekti su različiti pošto stvarni uzroci razlika u performansama nisu procesi ili forme upravljačkih aktivnosti, već njihov sadržaj.

Efektivni menadžeri ne mogu i ne moraju biti eksperti u svim poslovima odobravanja kredita, politici cena usluga »investiranja« u hartije od vrednosti itd. Zaposleni pojedinci na različitim poslovima doprinose ovim aktivnostima. Odgovornost menadžmenta je da ih uveri da se aktivnosti izvrše na visokom nivou kompetencije u koordinaciji sa odgovarajućim aktivnostima. Menadžeri nisu odgovorni da urade posao, već da se posao uradi.

4.4.1. Ključne karakteristike banaka sa visokim performansama

Ključne karakteristike banaka sa visokim performansama ogledaju se u maksimiziranju prihoda, kontroli troškova i u koenzistentno dobrom menadžmentu. Radi jasnije ilustracije detalja u okviru ova tri područja, poslužićemo se sledećim pregledom.

Ključne karakteristike banaka sa visokim performansama:

(1) **MAKSIMIZIRANJE PRIHODA:**

- Podsticanje kredita sa visokim prihodima, odnosno kroz odgovarajuću cenu pre nego preko velikog volumena kredita uz nisku cenu
- Maksimiziranje prihoda od vrednosnih papira oslobođenih poreza
- Održavanje dovoljne fleksibilnosti u strukturi aktive za brza prihvatanja promena kamatnih stopa

(2) **KONTROLA IZDATAKA:**

- Mala ulaganja u fiksnu aktivu, manji izdaci za zakupninu
- Odgovarajuća kontrola opštih i diskrecionih troškova, kao što su »ostali troškovi poslovanja«
- Minimiziranje gubitka na kreditima kroz odgovarajuću kreditnu analizu
- Kontrola »personalnih« izdataka preko efikasnog korišćenja manjeg broja zaposlenih radije nego preko niskih plata

(3) **KONZISTENTNO DOBAR MENADŽMENT:**

- Velike komparativne prednosti manjim faktorima koji se mogu kontrolisati
- Male komparativne, ali velike apsolutne prednosti u upravljanju većeg broja faktora koji se mogu kontrolisati

4.4.2. Nadmoćnost banaka sa visokim performansama

Banke sa visokim performansama imaju preimućstvo nad bankama sa srednjim ili niskim performansama. Ovo preimućstvo se ogleda u nekoliko elemenata kao što su:

- Otvorena korporativna kultura
- Jako učešće vrednosti
- Profitne performanse kao vrednost
- Korisnički usmerena orijentacija
- Voljnost investiranja u nove proizvode i usluge
- Jako i konzistentno liderstvo
- Spremnost regrutovanja najboljih ljudi
- Investiranje u edukaciju i razvoj karijere
- Matrično zasnovan upravljački informacijski sistem
- Jak i balansiran kreditni proces

Za banku koja nastoji da ostvari visoke performanse, potrebno je da dostigne određenu veličinu i korisnički profil, kako bi preko svoje otvorene poslovne kulture zadovoljila potrebe određenog geografskog područja, koje može da bude regionalno, nacionalno i internacionalno. Ona mora imati sopstvene snage i konzistentnost vrednosti, jer vrednosti konstituišu ključnu snagu.

5. PROCENA ELEMENATA I POKAZATELJA BONITETA BANAKA

U cilju utvrđivanja pokazatelja ili indikatora boniteta stanja i poslovanja banaka neophodna je adekvatna priprema finansijskih izveštaja banaka za potrebe analize, kontrole i revizije. Sastavljač finansijskih izveštaja banaka treba da analitičaru, kontroloru i revizoru pruži maksimum podataka o finansijskom položaju i zarađivačkoj sposobnosti banaka.

Na osnovu podataka iz pripremljenih finansijskih izveštaja banaka (zakonski propisanih i prilagođenih potrebama analize) moguće je identifikovati brojne pokazatelje boniteta stanja i poslovanja banaka (kvantitativni elementi). Ovakav pristup oceni boniteta je uži pristup, i svodi se na finansijski bonitet, jer se bazira na indikatorima boniteta obračunatim na osnovu podataka sadržanih u finansijskim izveštajima banke. Ovakav pristup bonitetu se u literaturi označava kao racio analiza u kojoj se koriste racio brojevi (pokazatelji, indikatori).

Pored toga što finansijski izveštaji banaka predstavljaju neosporno važan izvor informacija potrebnih za ocenu njihovog boniteta, potrebno je raspolagati i nizom nefinansijskih informacija u procesu određivanja kvalitativnih elemenata boniteta banaka. Ovakav pristup predstavlja širi koncept boniteta, koji se u literaturi označava kao SWOT (*Strength, Weakness, Opportunities, Threats*) analiza, i daleko je obuhvatniji nego kada se bonitet definiše isključivo kao finansijski bonitet.⁹

5.1. Kvalitativni elementi boniteta banaka

Zaista je veoma veliki broj elemenata ili komponenata boniteta banaka. U ovom delu poglavlja će se navesti neki od najvažnijih elemenata ili faktora koje treba uzeti u obzir u procesu utvrđivanja i merenja boniteta banaka, koji se manifestuju kroz kvalitativne pokazatelje boniteta banaka. To su:

- **Organizaciona struktura banke**
- **Tržišni položaj banke**
- **Menadžment banke**
- **Kadrovska struktura banke**
- **Informaciona opremljenost banke**
- **Integrisanost osnovnih poslovnih funkcija banke**

⁹ Škarić Jovanović Kata – Ocena boniteta banaka, Power Point Presentation, Ekonomski fakultet, Beograd.

5.1.1. Organizaciona struktura banke

Organizacija banke podrazumeva njenu unutrašnju organizaciju odnosno ustrojstvo banke - organizacionu šemu, organizaciju rada i način upravljanja. Organizacija banke se utvrđuje statutom banke.¹⁰ Međunim, u Zakonu ništa nije preciznije definisano u pogledu bankarske organizacije, već je to prepušteno samoj banci.

Kao faktori koji su značajni za organizaciju banke javljaju se: veličina banke (obim njenih poslova), vrste poslova, razvijenost poslovne mreže banke, stepen racionalizacije, vrste klijenata, bankarski običaji i stepen organizovanosti finansijskog tržišta.

Doprinos organizacione strukture banke je nesumljiv, ali se ne izražava kvantitativno i direktno, već deskriptivno i indirektno preko ostvarenog dobitka, poslovne reputacije (*Goodwill*) banke, leaderske pozicije u nacionalnom bankarstvu i/ili šire i sl.

5.1.1.1. Organizacija banke po teritorijalnom principu

Velike banke koje imaju raznovrsnu delatnost ili pak delatnost obavljaju na teritorijalno širem području najčešće su tako organizovane da imaju više različitih poslovnih jedinica. Smisao ovakve organizacije velikih banaka je, na jednoj strani specijalizacija pojedinih poslovnih jedinica za određene vrste delatnosti, a na drugoj strani, neposredniji kontakt sa svojim klijentima.

Poslovne jedinice većih banaka, koje imaju razvijenu poslovnu mrežu, obično se hijerarhijski posmatrano, dele na:¹¹

- Glavnu centralu
- Centralu
- Glavnu filijalu
- Filijalu
- Afilijaciju
- Ekspozituru
- Istureni šalter
- Platnu ispostavu
- Depozitnu kasu

¹⁰ Zakon o bankama – član 14., Službeni glasnik Republike Srbije 107/05

¹¹ Barać Slobodan, Hadžić Miroljub, Stakić Budimir, Ivaniš Marko – Organizacija bankarstva, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, 2006., strana 176.

5.1.1.2. Organizacija banke po funkcionalnom principu

U organizacionoj strukturi banke po funkcionalnom principu postoje:

1. Sektori
2. Direkcije (*direkcije se dele na odeljenja, odeljenja na odseke, a odseci na grupe*)
3. Odeljenja

Sektori su organizacione jedinice koje se formiraju po najvažnijim grupama poslova (poslovnim linijama) tj. po funkcionalnom principu. Najčešće se u sektorima obavljaju sledeći poslovi, odnosno postoje sektori: ¹²

- Za rad sa stanovništvom - *retail*
- Za poslove sa privredom - *corporate*
- Za poslove sa inostranstvom
- Za poslove sredsstva likvidnosti - *trezor*

Direkcije su organizacione jedinice u okviru sektora u kojima se obavljaju važnije grupe poslova kao što su: ¹³

- Direkcija za kredite
- Direkcija za devizno-valutne poslove
- Direkcija za kredite sa inostranstvom
- Direkcija za platne kartice
- Direkcija za e-banking

Odeljenja su osnovne organizacione jedinice u funkcionalnom pogledu, a formiraju se po užoj specijalnosti u okviru jedne direkcije, odnosno sektora neposredno. Struktura odeljena zavisi od njihovih razmera. Ako obuhvata više srodnih poslova, deli se na odseke, a ovi na grupe. Bankarska odeljenja se po svojim funkcijama mogu podeliti na tri grupe: ¹⁴

- Centralna
- Poslovna
- Administrativna

¹² Barać Slobodan, Hadžić Miroljub, Stakić Budimir, Ivaniš Marko – Organizacija bankarstva, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, 2006., strana 170.

¹³ Isto, strana 171.

¹⁴ Isto, strana 172.

5.1.2. Tržišni položaj banke

Tržišni položaj banke je, po pravilu, od sudbinskog značaja ne samo za bonitet banke već i za kontinuitet poslovanja banke. Pri tome se u vidu ima položaj banke na finansijskom tržištu (novca i kapitala), u odnosu na sektore koji imaju suficit novčanih sredstva (potencijalni deponenti i investitori), u odnosu na zajmotražioce i u odnosu na druge banke i centralnu banku. Adekvatan tržišni položaj banke treba da obezbedi uslove za uspešno poslovanje (na kratak rok) i rast i razvoj banke (na dugi rok).

Pokazatelji ove grupe su:

- Položaj banke na finansijskim tržištima
- Položaj banke u odnosu na sektore koji imaju suficit gotovine
- Položaj banke u odnosu na sektore koji imaju potrebe za sredstvima
- Odnos banke sa centralnom bankom
- Odnos banke sa drugim bankama

5.1.3. Menadžment banke

Menadžment banke treba da obezbedi permanentno optimalno odlučivanje u cilju realizacije poslovne politike i strategije razvoja banke uzimajući u obzir finansijski potencijal banke, ekonomsku politiku zemlje i tržišno okruženje u kojem banka posluje. Kvalitet donetih odluka od strane menadžmenta banke se meri prevashodno uspešnošću poslovanja i finansijskim položajem banke u odnosu na prethodne obračunske periode (poslovne godine).

U pokazatelje ove grupe spadaju:

- Kvalifikaciona struktura uprave
- Starosna struktura
- Rezultati ostvareni u prethodnim periodima
- Porodična situacija
- Poverenje komitenata

5.1.4. Kadrovska struktura banke

Kadrovska struktura banke predstavlja pregled zaposlenih u banci i to prema: kvalifikacionoj strukturi, vrsti poslova koje obavljaju, sektorskom ili nekom drugom rasporedu, starosti, godinama staža i sl. nije redak slučaj da se inicijalna predstava o bonitetu stanja banke najlakše i najbrže, pored bilansa stanja i bilansa uspeha, stiže baš na osnovu kadrovske strukture banke, tj. ukupnog broja zaposlenih u banci klasifikovanih po različitim zahtevanim karakteristikama ili obeležjima. Zbog svega toga upravljanje kadrovima banke je veoma važno u procesu razvoja banke.

5.1.5. Informaciona opremljenost banke

Informaciona opremljenost banke je komunikaciona sposobnost banke da blagovremeno i u potpunosti obavi svoje poslovanje u skladu sa nalogima i potrebama svojih klijenata. Veliki napredak na polju informatike omogućio je prilagođavanje bankarskih poslova potrebama klijenata, bolje i lakše upravljanje bankama i pojavu novih servisa, odnosno bankarskih proizvoda. Kao posledica tehnološkog napredka troškovi vođenja evidencije su značajno opali, kao i troškovi komunikacije i platnog prometa, a organizacija banka je značajno izmenjena. Naravno, banka mora voditi računa da se navedeni poslovi realizuju uz najniže troškove poslovanja – prema tome, neophodan je stalan razvoj informacione tehnologije uz poštovanje ekonomičnosti poslovanja banke. Od nivoa informacione opremljenosti zavisi i stepen integrisanosti osnovnih funkcija banke.

5.1.6. Integrisanost osnovnih poslovnih funkcija banke

Integrisanost ili povezanost osnovnih poslovnih funkcija banke je, takođe, bitna komponenta boniteta banke. Regulisanje odnosa između osnovnih poslovnih funkcija banke, tj. pitanja hijerarhije, subordinacije, koordinacije, realizacije i sl. su u nadležnosti vrhovne uprave (tzv. top management-a) konkretne banke. Optimalno rešavanje ovih i drugih pitanja koja se tiču integrisanosti ili povezanosti osnovnih poslovnih funkcija banke značajno doprinose efikasnosti i efektivnosti poslovanja, a time i boniteta banke.

5.2. Kvantitativni elementi boniteta banaka

U kvantitativne elemente boniteta banke ubrajaju se:

- **Finansijski položaj ili finansijska struktura banke**
- **Uspješnost poslovanja ili zarađivačka sposobnost banke**

5.2.1. Finansijski položaj (finansijska struktura) banke

Finansijski položaj ili finansijska struktura banke se identifikuje na osnovu obima i strukture imovine ili sredstava i izvora finansiranja banke. Sredstva ili aktivu banke čine, uglavnom, likvidna sredstva, plasmani i odobreni krediti i imobilizovana imovina banke, dok izvore finansiranja banke predstavljaju primljeni depoziti, uzeti krediti i sopstveni kapital banke.

Cilj analize finansijskog položaja banke je da ukaže na izloženost banke rizicima. U stručnoj ekonomskoj literaturi najčešće se ističu sledeći rizici poslovanja banaka [5]:

- **Kreditni rizik**
- **Rizik likvidnosti, solventnosti i sigurnosti**
- **Tržišni rizik**
- **Kamatni rizik**
- **Kursni rizik**

Kao mere za zaštitu banaka od izloženih rizika poslovanja, navode se:

- Obezbeđenje i održanje adekvatnosti kapitala banaka
- Formiranje potrebnih rezervisanja za potencijalne gubitke i druge rizike poslovanja banaka

Istovremeno, prisutna su dva koncepta zaštite od rizika poslovanja banaka, i to su:

- Povećanje učešća kapitala i rezervi (uključujući i rezervacije) u pasivi banke (tzv. pasivni - statički pristup)
- Povećanje učešća likvidnih sredstava i drugih plasmana niskog rizika u aktivu (tzv. aktivni - dinamički pristup)

5.2.1.1. Kreditni rizik

Kreditni rizik se može definisati kao rizik da otplata odobrenog kredita i pripadajuće kamate bude dovedena u pitanje. Možemo slobodno reći da je kreditni rizik, među čitavom lepezom rizika koji postoje u bankarskom poslovanju najvažniji, jer kreditni posao predstavlja za svaku poslovnu banku osnovni aktivni bankarski posao. Takođe, ako bismo pažnju usredsredili na izvore gubitka u bankarskom sektoru kao najčešći razlog otkrili bismo upravo kreditni rizik. Kreditni rizik se može svesti na razumnu meru, ali ga je nemoguće sasvim eliminisati.

Kod zemalja sa razvijenim finansijskim tržištem i sa definisanim svojinskim odnosima u smislu dominiranja privatne svojine, postoji lakši način da poslovna banka dođe do saznanja da klijent zapada u zonu povećanog kreditnog rizika. Na to može ukazati nekoliko pokazatelja kao što su:¹⁵

- Pad cena akcija klijenta
- Povećanje kamatnih stopa za pozajmice pod kojima je klijent spreman da se zaduži
- Smanjenje njegovog kreditnog rejtinga koju sprovode tzv. rejting agencije

Ono što može obezbediti smanjenje kreditnog rizika banke u odnosu na sve klijente ili nekog specifičnog klijenta je striktno sprovođenje procedure odobravanja kredita u svima fazama. Šire posmatrano monitoring kreditnog rizika se vrši na sledeći način:¹⁶

1. Selekcija kreditnih zahteva
2. Limitiranje zaduživanja za pojedine klijente ili grupe klijenata
3. Diversifikacija kreditnih plasmana
4. Obezbeđivanje kredita kvalitetnim sredstvima obezbeđenja

Kod nas novim Zakonom o bankama (ZOB) uvedena je mogućnost praćenja urednosti izmirivanja obaveza fizičkih i pravnih lica i uvida u tu bazu podataka koja se vodi pri Udruženju banka Srbije, kao Kreditni biro, time što je uz saglasnost klijenta moguće da banka prosleđuje ove podatke Kreditnom birou skidanjem karaktera poslovne tajne sa odgovarajućih podataka.¹⁷

¹⁵ Hadžić Miroljub - Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007., strana 372.

¹⁶ Isto, strana 373.

¹⁷ Zakon o bankama – član 46. Službeni glasnik Republike Srbije 107/05

5.2.1.2. Rizik likvidnosti, solventnosti i sigurnosti

Rizik likvidnosti, solventnosti i sigurnosti se tiče kontinuirane sposobnosti banke da bezuslovno i u roku izmiruje sve svoje dospele obaveze plaćanja – na kratak rok, tj. do jedne godine se govori o likvidnosti banke, a na dugi rok, tj. iznad jedne godine reč je o solventnosti i sigurnosti banke za njene poverioce.

Rizik likvidnosti se svodi na dva moguća rizika, ako banka ima teškoće u nedostatku sredstava i to uže posmatrano, rizik likvidnosti koji se ogleda u nedostatku sopstvenih sredstava i šire posmatrano, ukoliko banka u slučaju likvidnosnih problema ne može da se zaduži na finansijskom tržištu.¹⁸ Rizik likvidnosti banke se meri na vrlo različite načine i uz pomoć brojnih pokazatelja likvidnosti, o kojima će se nešto više reći u nastavku rada.

Upravljanje rizikom likvidnosti od strane menadžmenta i stručnih službi banke vrši se kroz sledeće mere i aktivnosti banke:¹⁹

1. Raspolaganje u svakom trenutku adekvatnim iznosom sredstava likvidnosti
2. Usklađivanje ročne strukture izvora i plasmana

Rizik solventnosti i sigurnosti banke se, kao i rizik likvidnosti banke, utvrđuje na osnovu bilansnih ali i drugih podataka (ostvarenih i/ili procenjenih), kojima raspolaže odnosna banka. Tako se solventnost banke identifikuje ba bazi knjigovodstvenih podataka, tržišnih vrednosti, aktuelizovanih (diskontovanih) budućih novčanih tokova, procenjenih i kalkulativnih vrednosti pojedinačnih bilansnih podataka i sl. Kao preliminarni pokazatelj solventnosti banke uzima se odnos između ukupnih plasmana i ukupnih obaveza koje banka ima za primljena sredstva od drugih subjekata. Ako su, s tim u vezi, dugoročna potraživanja jednaka ili veća od dugoročnih obaveza kažemo da banka održava ročnu solventnost; obrnuto, ako su dugoročna potraživanja manja od dugoročnih obaveza banka mora za taj debalans da koristi svoje rezerve likvidnosti. Iz toga proizilazi da nesolventna banka može da postane i nelikvidna banka, istovremeno.

Pored kreditnog rizika, rizika likvidnosti, solventnosti i sigurnosti poslovanje banaka se odvija i uz prisustvo tržišnog rizika, kamatnog rizika i kursnog rizika. Tržišne fluktuacije, kolebanje visine kamatnih stopa i promene deviznog kursa simultano i kontinuirano utiču ne samo na stanje, bonitet i poslovanje banke, već i na održanje kapitala i opstanak banke na dugi rok.

¹⁸ Hadžić Miroljub - Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007., strana 374.

¹⁹ Isto, strana 375.

5.2.1.3. Kamatni rizik

Kamatni rizik predstavlja rizik smanjenja profita banke zbog promena u visini kamatnih stopa. Većina stavki bilansa banke usko je vezana sa kretanjima kamatnih stopa od kojih zavisi koliko će biti prihodovano od pojedinog posla. Imajući u vidu da je najveći deo prihoda i rashoda banke u direktnoj zavisnosti od kretanja kamatnih stopa, ovaj rizik za banke je od velikog značaja. Kamatni rizik može biti manji ili veći zavisno od uticaja iz okruženja (od kretanja kamatnih stopa koje su prisutne na tržištu), kao i od kamatne politike koju vodi menadžment banke, ali koja ima određene granice variranja.²⁰

Bazični kamatonosni rizik za banku predstavlja koeficijent između stavki u aktivi bilansa koje su osetljive na kretanje kamatnih stopa i stavki pasive osetljivih na kretanje kamatnih stopa. Ovaj odnos odražava u suštini spremnost banke da prihvati rizik u pogledu predviđanja budućih kretanja kamatnih stopa na tržištu, naročito u periodima velikih oscilacija tržišnih kamatnih stopa.

U slučaju odobravanja kredita sa fiksnom kamatnom stopom, a na tržištu dođe do porasta kamatnih stopa za banku nastaje nepovoljna situacija. U slučaju ugovaranja varijabilnih kamatnih stopa banka će biti manje osetljiva na kretanje kamatnih stopa na tržištu.

Upravljanje kamatnim rizikom predstavlja set mera kojima banka nastoji da minimizira izloženost kamatnom riziku restrukturiranjem stavki aktive i pasive bilansa:²¹

1. Smanjenjem učešća stavki koje su osetljive na kretanje kamatnih stopa
2. Nastojanjem da stavke aktive i pasive koje su osetljive na kretanje kamatnih stopa budu što je moguće više u ravnoteži

5.2.1.4. Kursni (devizni ili valutni) rizik

Kursni (devizni ili valutni) rizik je rizik smanjenja profita ili gubitka banke po osnovu negativnih promena u deviznim kursovima (negativnih kursnih razlika). Banka je izložena kursnom riziku onda kada ima pozicije u aktivi i pasivi koje su u različitim valutama i kada na njih negativno utiču promene na deviznim tržištima. Kao takav naročito je važan za banke koje posluju na različitim valutnim područjima, tj. globalno, jer su izložene promeni kursa više valuta. Kao preliminarni pokazatelj izloženosti banke kursnom riziku uzima se odnos između devizne pasive i devizne aktive odnosno banke

²⁰ Hadžić Miroljub - Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007., strana 373.

²¹ Isto, strana 374.

Izloženost banke kursnom riziku pretpostavlja postojanje neto kratke ili duge otvorene pozicije u datoj valuti. Banka ima kratku deviznu poziciju kada su njene devizne obaveze veće u odnosu na deviznu aktivu, a dugu deviznu poziciju kada njena devizna aktiva veća u odnosu na poziciju u pasivi bilansa.

Upravljanje kursnim rizikom podrazumeva nastojanje menadžmenta poslovne banke da drži u ravnoteži pozicije u bilansu na strani aktive sa pozicijama na strani pasive. Osim politike uravnoteženja pojedinih stavki bilansa, efikasna je i politika kompenziranja putem transakcija na tržištu finansijskih derivata.

5.2.1.5. Tržišni rizik

Tržišni rizik predstavlja rizik od negativnih odstupanja vrednosti otvorene trgovačke pozicije na osnovu dnevne cene zatvaranja »market-to-market value« u portfoliju banke koji je predmet trgovanja tokom perioda neophodnog da transakcija bude zatvorena.²²

Sa ovom vrstom rizika suočavaju se prvenstveno banke koje se bave investicionim bankarstvom. Banke mogu biti izložene tržišnom riziku kod dužničkih hartija od vrednosti sa fiksnom ili varijabilnom kamatnom stopom kao što su: obveznice, derivati na podlozi zajma, akcije, derivati na podlozi akcija i valutne transakcije.²³

Kod tržišnih rizika se uočava sistematski i specifični tržišni rizik. Sistematski tržišni rizik je proizvod promena u repornim cenama svih tržišnih instrumenata, koje su inicirane opštom ekonomskom politikom. Specifični tržišni rizici se javljaju kad se cene pojedinačnog derivata ili proizvoda kreću zavisno od poslovanja emitenta ili kretanja na tržištu, koja su specifična za tu hartiju od vrednosti.

Osnovu za ocenu izloženosti tržišnom riziku predstavlja ispoljena nestabilnost tržišnih parametara kao što su: kamatne stope, devizni kursevi i berzanski indeksi. Takođe, kada se govori o tržišnom riziku, treba uzeti u obzir sledeća dva procesa:

1. Period potreban za prodaju instrumenta koji se nalaze u portfoliju
2. Monitoring portfolia banke

Tržišni rizik moguće je ograničiti tako što će se ustanoviti limiti u čijim okvirima tržišna vrednost portfolia može odstupati, pri čemu se vrši kvantitativno upravljanje osetljivošću portfolia na tržišne parametre. To znači da će oscilacije vrednosti datog portfolia, evidentirana u knjizi trgovanja, biti između određenih graničnih vrednosti.

²² Đukuć Đ., Bjelica V., Ristić Ž., - Bankarstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004., strana 204.

²³ Hadžić Mirosljub - Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007., strana 371.

5.2.2. Uspešnost poslovanja ili zarađivačka sposobnost banke

Uspešnost poslovanja ili zarađivačka sposobnost banke je značajna performansa banke da ostvaruje pozitivne finansijske rezultate u toku svoga poslovanja.

Rentabilnost poslovne banke predstavlja osnovni pokretački motiv poslovanja, a to je maksimiranje profita koji se utvrđuje na osnovu ostvarenih prihoda i rashoda u toku obračunskog perioda za koji se identifikuje uspešnost poslovanja banke. Rentabilnost motiviše prvenstveno vlasnike akcija banke da svoja ulaganja oplode kroz bankarsko poslovanje.

Merenje uspešnosti poslovanja banke polazi od istih pokazatelja kao i kod svakog drugog preduzeća. S obzirom na to da je banka novčano preduzeće i s obzirom na specifičnosti tržišta akcija banaka postoje i specifičnosti merenja uspešnosti banaka. Dva osnovna pokazatelja koja se koriste za to su:

1. Stopa prinosa na akcionarski kapital – *Return on equity* (ROE)
2. Stopa prinosa na aktivu – *Return on assets* (ROA)

5.2.2.1. Stopa prinosa na akcionarski kapital - ROE

$$\text{ROE} = \text{Neto profit posle oporezivanja} / \text{Akcionarski kapital}$$

ROE je najvažniji pokazatelj, jer akcionarima banke ukazuje koliki prinos mogu očekivati na osnovu knjigovodstvene vrednosti kapitala koji su investirali u određenu banku. Profit banke je posledica kumuliranih odluka u jednoj godini i zavisi od niza okolnosti, kako makro-ekonomskih koje su za banku date, tako i od odluka menadžmenta banke u pogledu vođenja poslovne politike banke. Za potencijalne akcionare banke ovaj pokazatelj je indikativan, jer se meri u odnosu na druge banke i od njega zavisi kolika će biti atraktivnost novih emisija akcija banke.²⁴

²⁴ Hadžić Miroljub - Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007., strana 383.

5.2.2.2. Stopa prinosa na aktivu - ROA

$$\text{ROA} = \text{Neto profit posle oporezivanja} / \text{Ukupna aktiva}$$

Pokazuje koliko je banka bila efikasna kod upravljanja ukupnom aktivom banke. Kod regulatornih tela, prvenstveno centralnih banaka i rejting kuća, ovaj pokazatelj uživa najviše poverenja. Kod njegovog izračunavanja preporučuje se korišćenje prosečnog iznosa aktive tokom godine, jer se na taj način izbegava upoređivanje aktive koja tokom godine raste, sa uobičajenim sezonskim oscilacijama i profita koji se stvara tokom cele godine.²⁵

Na kraju se može istaći potreba istovremenog uzimanja u obzir svih navedenih i drugih najvažnijih elemenata ili faktora boniteta banke. Naravno, poslovni i, posebno, bankarski analitičari i odgovarajuće rejting agencije ili slične organizacije tu činjenicu maksimalno respektuju u svom radu.

5.3 Izbor pokazatelja boniteta banaka

Na međunarodnom nivou postoje različiti skupovi pokazatelja koje različite finansijske organizacije koriste pri utvrđivanju i oceni boniteta banaka. U literaturi se mogu naći pokazatelji ocene boniteta banaka koje prezentuje američka investiciona banka Dean Witers (analiza kvalitativnih i kvantitativnih aspekata poslovanja banke), ili na primer, švajcarska banka UBS (sistem koeficijenata). Časopisi Banker, ili Euromoney, vrše rangiranje banaka prema svojim različitim kriterijumima.

Kao što se može zaključiti, pokazatelji boniteta banaka se mogu sistematizovati na različite načine i po različitim kriterijumima. Jedna od klasifikacija pokazatelja boniteta banaka je:²⁶

- **Pokazatelji fin. strukture ili fin. položaja (S)**
- **Pokazatelje likvidnosti (L)**
- **Pokazatelje ekonomičnosti (E)**
- **Pokazatelje profitabilnosti (P)**
- **Ostale pokazatelje (O)**

²⁵ Hadžić Miroljub - Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007., strana 383.

²⁶ Ivaniš Marko – Osnovi finansija, drugo izdanje, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2007., strana 196.

5.3.1. Pokazatelji finansijske strukture ili finansijskog položaja (S)

Pokazatelji finansijske strukture ili finansijskog položaja (S) služe za identifikovanje načina finansiranja imovine banke i sposobnosti banke da svojim prihodima alimentira rashode, tj. troškove svoga poslovanja. U tom kontekstu osnovni pokazatelji finansijske strukture ili finansijskog položaja (S) banke bili bi sledeći:

$$S_1 = \text{Aksijski kapital} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$S_2 = \text{Ukupne obaveze} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$S_3 = \text{Poslovni prihodi} / \text{Poslovni rashodi}$$

$$S_4 = \text{Ukupni prihodi od plaćanja kamata i poreza} / \text{Poslovni rashodi od kamata}$$

Treba napomenuti da se pokazatelj S_1 pojavljuje i u inverznom obliku pod nazivom aksijski multiplikator, koji pokazuje koliko je puta ukupna aktiva banke veća od aksijskog kapitala banke.

5.3.2. Pokazatelji likvidnosti (L)

Pokazatelji likvidnosti (L) predstavljaju sposobnost banke da kontinuirano i bezuslovno izmiruje svoje dospele obaveze. Najčešće korišćeni pokazatelji likvidnosti banke su sledeći:

$$L_1 = \text{Novčana sredstva} / \text{Dospele obaveze}$$

$$L_2 = \text{Likvidna sredstva} / \text{Kratkoročne obaveze}$$

$$L_3 = \text{Plasmani u domaćoj valuti} / \text{Depoziti u domaćoj valuti}$$

$$L_4 = \text{Kratkoročni plasmani} / \text{Kratkoročne obaveze}$$

5.3.3. Pokazatelji ekonomičnosti (E)

Pokazatelji ekonomičnosti (E) služe za merenje kvaliteta poslovanja banaka sa posebnim akcentom na rashode koje banke ostvaruju u cilju obavljanja svoje delatnosti. Od zaista brojnih pokazatelja ekonomičnosti (E) poslovanja banaka, najčešće korišćeni su:

$$E_1 = \text{Ukupni rashodi} / \text{Ukupni prihodi}$$

$$E_2 = \text{Poslovni rashodi} / \text{Poslovni prihodi}$$

$$E_3 = \text{Ostali rashodi (neposlovni)} / \text{Ostali prihodi (neposlovni)}$$

$$E_4 = \text{Materijalni troškovi i bruto zarade} / \text{Ukupni rashodi}$$

$$E_5 = \text{Poslovni rashodi od kamata} / \text{Ukupni rashodi}$$

$$E_6 = \text{Ostali rashodi (neposlovni)} / \text{Ukupni rashodi}$$

5.3.4. Pokazatelji profitabilnosti (P)

Pokazatelji profitabilnosti (P) su indikatori uspešnosti poslovanja ili zarađivačke sposobnosti banaka da svojim akcionarima obezbede odgovarajući profit na kapital uložen u banku. Za ocenu profitabilnosti banaka koriste se brojni pokazatelji (ratio brojevi). Većina njih upoređuju neto profit sa relevantnim veličinama iz finansijskog izveštaja. U praksi analize bilansa banaka, po pravilu, se koriste sledeći pokazatelji profitabilnosti (P) banaka:

$$P_1 = \text{Poslovni dobitak} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$P_2 = \text{Neto dobitak} / \text{Ukupni prihodi}$$

$$P_3 = \text{Neto dobitak} / \text{Poslovni dobitak}$$

$$P_4 = \text{Neto dobitak} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$P_5 = \text{Neto dobitak} / \text{Ukupni kapital}$$

$$P_6 = \text{Neto dobitak} / \text{Aksijski kapital}$$

5.3.5. Ostali pokazatelji (O)

Ostali pokazatelji (O) boniteta banaka se, takođe, mogu grupisati na različite načine – na primer, na pokazatelje strukture aktive sa naglaskom na kamatonosnu aktivu banke, pokazatelje strukture odobrenih kredita od strane banke i sl. Neki od najčešće korišćenih ostalih (O) pokazatelja boniteta banke su:

$$O_1 = \text{Ukupni odobreni krediti} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$O_2 = \text{Ukupni plasmani} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$O_3 = \text{Odobreni komercijalni krediti} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$O_4 = \text{Odobreni hipotekarni krediti} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$O_5 = \text{Ukupna kamatonosna aktiva} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$O_6 = \text{Kamatonosna aktiva u domaćoj valuti} / \text{Ukupna aktiva}$$

$$O_7 = \text{Odobreni krediti privredi} / \text{Ukupni odobreni krediti}$$

$$O_8 = \text{Odobreni krediti van privrede} / \text{Ukupni odobreni krediti}$$

$$O_9 = \text{Odobreni krediti javnim preduzećima} / \text{Ukupni odobreni krediti}$$

$$O_{10} = \text{Odobreni krediti bankama} / \text{Ukupni odobreni krediti}$$

$$O_{11} = \text{Odobreni krediti državi} / \text{Ukupni odobreni krediti}$$

$$O_{12} = \text{Odobreni krediti građanima} / \text{Ukupni odobreni krediti}$$

$$O_{13} = \text{Odobreni krediti stranim licima} / \text{Ukupni odobreni krediti}$$

$$O_{14} = \text{Kreditni potencijal} / \text{Finansijski potencijal} \\ = \text{Ukupna kamatonosna aktiva} / \text{Ukupna kamatonosna pasiva}$$

$$O_{15} = \text{Ukupna kamtna aktiva} / \text{Ukupna kamatna aktiva}$$

$$O_{16} = \text{Prihodi od kamata} - \text{rashodi od kamata} / \text{Ukupna kamatonosna pasiva}$$

Uz navedene ostale pokazatelje (O) boniteta banaka treba imati u vidu i sledeće:

- Pod ukupnim plasmanima se podrazumeva zbir ukupno odobrenih kredita i hartija od vrednosti banke,
- Ukupna kamatonosna aktiva predstavlja zbir ukupnih plasmana, depozita kod Centralne banke i trajnih uloga banke u druge banke i preduzeća,
- Ukupna kamatonosna pasiva predstavlja zbir primljenih depozita, uzetih kredita i obaveza za hartije od vrednosti,
- Kreditni potencijal banke predstavlja razliku između, s jedne strane, ukupne bilansne pasive i, s druge strane, zbira minimalne rezerve likvidnosti, obavezne rezerve, sredstava kod centralne banke, trajnih uloga u druge banke i preduzeća, stalnih sredstava i vanposlovnih sredstava banke,
- Finansijski potencijal banke predstavlja ukupnu bilansnu pasivu banke,
- Prvih šest ostalih pokazatelja boniteta banaka, tj. od O_1 do O_6 se odnose na identifikovanje strukture aktive sa naglaskom na kamatonosnu aktivu banke; sledećih sedam navedenih ostalih pokazatelja boniteta banaka, tj. od O_7 do O_{13} se tiču strukture odobrenih kredita od strane posmatrane banke; pokazatelj O_{15} predstavlja neto kamatnu maržu banke.

Naravno, u cilju sticanja što realnije predstave o bonitetu stanja i poslovanja analizirane banke neophodno je simultano uzimanje u obzir navedenih i ostalih zaista brojnih pokazatelja kvaliteta poslovanja i finansijskog položaja posmatrane banke.

Primeru radi, banka će veoma teško uspostaviti koegzistenciju između zahteva likvidnosti i zahteva profitabilnosti koji su u stalnom sukobu. Veće učešće odobrenih kredita u ukupnoj aktivu banke (pokazatelj O_1) dovodi do smanjenja likvidnih sredstava banke i povećanja profitabilnosti banke. Jer, odobreni krediti se, po pravilu, sporije konvertuju u likvidna sredstva u odnosu na hartije od vrednosti, ali donose veću profit banci pošto su kamate na odobrene kredite, takođe, po pravilu, veće od prinosa hartija od vrednosti (dividendi, kamata i sl.). Ili, banka mora uspostaviti određenu relaciju između ukupne kamatonosne aktive, tj. uložених sredstava banke koja donose prihod i ukupne kamatonosne pasive, tj. primljenih sredstava koja izazivaju rashod za posmatranu banku.

Zbog svega toga, na menadžmentu banke je nimalo lak zadatak da upravlja bonitetom stanja i poslovanja banke u cilju njenog održanja, rasta i razvoja, što je u interesu vlasnika banke, investitora, štediša, države.

6. OCENA BONITETA BANAKA U NAŠOJ ZEMLJI

Narodna banka Srbije vrši kontrolu boniteta i zakonitosti poslovanja banke u skladu sa Zakonom o bankama, ali i zakonom kojim se uređuju položaj, organizacija, ovlašćenja i funkcije Narodne banke Srbije.²⁷

U ovom poglavlju će se predstaviti propisani pokazatelji boniteta poslovanja banaka u našoj zemlji, kao i metodologija izračunavanja adekvatnosti kapitala poslovne banke.

6.1. Relativni pokazatelji boniteta poslovanja banaka

Relativni pokazatelji boniteta poslovanja banaka našoj zemlji su propisani članom 23. i 24. Zakona o bankama (ZOB). Na osnovu ovog zakonskog propisa usvojeni su: Odluka o bližim uslovima primene članova 23. i 24. Zakona o bankama i Uputstvo za primenu Odluke o bližim uslovima primene članova 23. i 24. Zakona o bankama u cilju operacionalizacije i identifikovanja relativnih pokazatelja poslovanja banaka.

Konkretno, u pitanju su sledeći relativni pokazatelji poslovanja banaka u našoj zemlji:²⁸

- **Adekvatnost kapitala**
- **Učešće kapitala u ukupnoj pasivi**
- **Učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi**
- **Odnos krat. plasmana uključujući i novčana sredstva, i krat. Obaveza**
- **Odnos devizne pasive i devizne aktive**
- **Najveći mogući kredit banke nekom zajmoprimcu u odnosu na kapital banke**
- **Trajna ulaganja u preduzeća**
- **Trajna ulaganja u banke i druge finansijske organizacije**
- **Plasmani u osnovna sredstva**

²⁷ Zakon o bankama – član 102., Službeni glasnik Republike Srbije 107/05

²⁸ Živković A., Komazec S., Ristić Ž., - Berzanski i bankarski menadžment, Viša poslovna škola, Beograd, 2003.,strana 550-552.

6.1.1. Adekvatnost kapitala

Adekvatnost kapitala predstavlja odnos između neto kapitala i ukupne rizične bilansne aktive i ukupne rizične vanbilansne aktive poslovne banke. Taj odnos treba da iznosi najmanje 8%.

Kapital banke predstavlja razliku između, sa jedne strane, trajnog kapitala banke koga čini zbir akcionarske glavnice, povećanja vrednosti akcija, rezervi, posebnih rezervi, revalorizacionih rezervi, paušalnog rezervisanja i neraspoređene dobiti iz ranijih godina i dobiti u tekućoj godini i, sa druge strane, odbitnih stavki trajnog kapitala banke koje čine zbir upisanog a neuplaćenog kapitala, trajnih uloga u preduzeća, banke i druge finansijske organizacije, sopstvenih učešća, gubitka iz ranijih godina i gubitka u tekućoj godini.

Neto kapital banke predstavlja razliku između kapitala banke i potrebnih rezervisanja (rezervacija) za potencijalne gubitke banke.

Ukupna rizična bilansna aktiva poslovne banke predstavlja knjigovodstveno stanje bilansne aktive poslovne banke uz obaveznu korekciju pojedinih pozicija čiji se iznos utvrđuje primenom sledećih pondera rizika na njihova knjigovodstvena stanja:

- 0% (novčana sredstva, sredstva kod NBS, HOV, plasmani i plasmani banke koji su pokriveni garancijama)
- 15% (dati avansi za obavljanje menjačkih poslova)
- 25% (inostrane hartije od vrednosti)
- 50% (dati hipotekarni krediti građanima)

Ukupna rizična vanbilansna aktiva poslovne banke (izdatih garancija, avala i drugih oblika jemstava, otvorenih akreditiva i neiskorišćenih preuzetih neopozivih obaveza) koje je korigovano faktorima kreditne konverzije i ponderima rizika za pojedine pozicije. Faktori kreditne konverzije su:

- 0% (garancije date brodogradilištima za izgradnju brodova – pokrivene hipotekom na brod, garancije za transfer dobiti – pokrivene depozitom u celini, odnosno do visine pokrivenosti i pokriveni akreditivi)
- 50% (garancije, »stand-by« akreditivi i neiskorišćene preuzete neopozive obaveze)
- 100% (plative garancije, avali i akcepti menica, nepokriveni akreditivi i ostala jemstva)

Ponderi rizika koji se primenjuju na knjigovodstvena stanja vanbilansne aktive poslovne banke koja su korigovana faktorima kreditne konverzije su:

- 0% (garancije date brodogradilištima za izgradnju brodova – pokrivene hipotekom na brod, garancije za transfer dobiti – pokrivene depozitom u celini, tj. do visine pokrivenosti i pokriveni akreditivi)
- 25% (garancije, »stand-by« akreditivi i neiskorišćene preuzete neopozive obaveze)
- 100% (sve ostale pozicije vanbilansne aktive poslovne banke koje su korigovane faktorima kreditne konverzije)

6.1.2. Učešće kapitala u ukupnoj pasivi

Učešće kapitala u ukupnoj pasivi se može definisati kao odnos između kapitala i ukupne pasive poslovne banke. Ovaj odnos treba da iznosi najmanje 20%.

6.1.3. Učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi

Učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi predstavlja odnos između sredstava stanovništva i ukupne pasive poslovne banke. Obično se razlikuju bruto sredstva stanovništva i neto sredstva stanovništva.

Bruto sredstva stanovništva predstavljaju zbir dinarskih i deviznih sredstava stanovništva deponovanih kod poslovne banke.

Neto sredstva stanovništva predstavljaju ukupan iznos dinarskih sredstava stanovništva deponovanih kod poslovne banke uvećan za neto iznos deviznih sredstava stanovništva deponovan kod poslovne banke (koji je dobijen umanjenjem ukupnih deviznih sredstava stanovništva deponovanih kod poslovne banke za iznos deponovane devizne štednje kod Narodne banke Srbije).

Ukoliko je deponovana devizna štednja deponovana kod Narodne banke Srbije veća od deviznih sredstava stanovništva negativna razlika se ne uzima u obzir pri izračunavanju ovog pokazatelja. Inače, učešće sredstava stanovništva u ukupnoj pasivi poslovne banke treba da bude veće od 50%.

6.1.4. Odnos kratkoročnih plasmana uključujući i novčana sredstva i kratkoročnih obaveza

Odnos kratkoročnih plasmana uključujući i novčana sredstva i kratkoročnih obaveza predstavlja srazmeru između, sa jedne strane, zbira kratkoročnih plasmana i novčanih sredstava i, sa druge strane, kratkoročnih obaveza poslovne banke. Ovaj pokazatelj treba da bude jednak ili veći od 100%.

6.1.5. Odnos devizne pasive i devizne aktive

Odnos devizne pasive i devizne aktive predstavlja, takođe, srazmeru između devizne pasive i devizne aktive poslovne banke. Pri tome devizna pasiva treba da bude jednaka deviznoj aktivi s dozvoljenim odstupanjima od najviše $\pm 5\%$.

6.1.6. Veliki tj. najveći mogući kredit banke nekom zajmoprimcu u odnosu na kapital banke

Veliki odnosno najveći mogući kredit banke nekom zajmoprimcu u odnosu na kapital banke predstavlja odnos između, sa jedne strane, zbira knjigovodstvene vrednosti ukupnih potraživanja banke prema zajmoprimcu po bilansnoj aktivi i faktorom kreditne konverzije korigovane knjigovodstvene vrednosti ukupnih potraživanja banke prema odnosnom zajmoprimcu po vanbilansnoj aktivi i, sa druge strane, kapitala banke. Ovaj pokazatelj poslovanja banaka treba da iznosi maksimalno 80%.

6.1.7. Trajna ulaganja u preduzeća

Trajna ulaganja u preduzeća predstavljaju odnos između trajnih ulaganja banke u preduzeća i kapitala banke. Ovaj pokazatelj banke treba da iznosi maksimalno 15%.

6.1.8. Trajna ulaganja u banke i druge finansijske organizacije

Trajna ulaganja u banke i druge finansijske organizacije predstavlja odnos između trajnih ulaganja banaka u druge banke i finansijske organizacije i kapitala posmatrane (analizirane) banke. Ovaj pokazatelj poslovanja banke treba da iznosi maksimalno 51%.

6.1.9. Plasmani u osnovna sredstva

Plasmani u osnovna sredstva predstavljaju odnos između vrednosti osnovnih sredstava banke i kapitala banke. Preporučuje se uzimanje u obzir neotpisane ili sadašnje vrednosti vrednosti osnovnih (stalnih) sredstava banke. Inače, ovaj pokazatelj treba da iznosi maksimalno 20%.

Predstavljeni relativni pokazatelji boniteta poslovanja banaka su, posmatrani pojedinačno, a u celini su statičkog karaktera (baziraju se samo na bilansu stanja, a ne i na bilansu uspeha). Zbog toga se u postupku analize i ocene boniteta banaka odnosno pokazatelji moraju simultano utvrđivati i interpretirati i to za veći broj sukcesivnih poslovnih godina (dinamička analiza). Takođe, u fokus analize neminovno se moraju staviti i bilanci uspeha banaka kao nosioci informacija o kvalitetu (rentabilnosti) njihovog poslovanja u određenom vremenskom intervalu (poslovnoj godini, kvartalu, mesecu).

Relevantni pokazatelji boniteta poslovanja banaka u našoj zemlji zauzimaju posebno mesto u ovom radu, zbog toga što se upravo preko njih može sagledati, utvrditi, oceniti efikasnost i profitabilnost bankarskog poslovanja, odnosno finansijska snaga neke banke kod nas.

6.2. Metodologija izračunavanja adekvatnosti kapitala poslovne banke

Banka je dužna da, radi stabilnog i sigurnog poslovanja, odnosno radi ispunjenja obaveza prema poveriocima, pokazatelj adekvatnosti kapitala održava na propisanom nivou. Narodna banka Srbije propisuje način izračunavanja adekvatnosti kapitala banke. Pokazatelj adekvatnosti kapitala predstavlja odnos između kapitala i rizične aktive banke.²⁹

$$\text{Adekvatnost kapitala} = \text{Kapital} / \text{Rizična aktiva}$$

Kapital banke sastoji se od osnovnog i dopunskog kapitala, kao i drugih oblika kapitala koje propiše Narodna banka Srbije.³⁰ Banka je dužna da u svom poslovanju obezbedi da kapital banke uvek bude u visini koja nije manja od dinarske protivvrednosti 10.000.000 evra prema zvaničnom srednjem kursu.³¹

$$\text{Kapital} = (\text{Osnovni kapital} + \text{Dopunski kapital}) - \text{Odbitne stavke od ukupnog kapitala}$$

Rizična aktiva banke je zbir knjigovodstvenih vrednosti pozicija bilansne aktive i vanbilansnih stavki pomnoženih ponderima kreditnog i tržišnog rizika i drugih rizika.³² Saglasno međunarodnim standardima, banka je obavezna da svoje poslovanje obavlja tako da njena rizična aktiva bude pokrivena kapitalom u iznosu od najmanje 8 %.

$$\text{Rizična aktiva} = (\text{Rizična bilansna aktiva} + \text{Rizične vanbilansne stavke}) - \text{rezerve za identifikovane gubitke}$$

²⁹ Zakon o bankama – član 23., Službeni glasnik Republike Srbije 107/05

³⁰ Zakon o bankama – član 21., Službeni glasnik Republike Srbije 107/05

³¹ Zakon o bankama – član 22., Službeni glasnik Republike Srbije 107/05

³² Zakon o bankama – član 24., Službeni glasnik Republike Srbije 107/05

6.2.1. Izračunavanje kapitala poslovne banke

Redni broj	OPIS
1	OSNOVNI KAPITAL (1.1.+1.2.+1.3.+1.4.+1.5.-1.6.-1.7.-1.8.-1.9.-1.10.-1.11.)
1.1.	Deo akcionarskog kapitala banke uplaćen u novčanom obliku po osnovu običnih i prioritetnih akcija banke, osim prioritetnih kumulativnih akcija
1.2.	Deo akcijskog kapitala banke uplaćen u nenovčanom obliku po osnovu običnih i prioritetnih akcija banke, osim prioritetnih kumulativnih akcija
1.3.	Emisiona premija banke
1.4.	Rezerve banke ³³
1.5.	Deo neraspoređene dobiti (1.5.1. + 1.5.2.)
1.5.1.	– iz ranijih godina
1.5.2.	– iz tekuće godine ³⁴
	ODBITNE STAVKE OD OSNOVNOG KAPITALA
1.6.	Stечene sopstvene akcije
1.7.	Nepokriveni gubitak
1.7.1.	– iz ranijih godina
1.7.2.	– iz tekuće godine ³⁴
1.8.	Nematerijalna ulaganja
1.9.	Potraživanja od akcionara banke sa učešćem u kapitalu većim od 10 %, koja nisu odobrena u skladu sa tržišnim uslovima

³³ Osim rezervi iz tačke 2.3.

³⁴ Unose se samo podaci po godišnjem računu (sa stanjem na dan 31. decembra).

1.10.	Potraživanja od članova upravnog i nadzornog odbora banke, direktora banke i lica sa posebnim ovlašćenjima i odgovornostima u banci, koja nisu odobrena po tržišnim uslovima
1.11.	Privremeni gubitak u toku godine
2.	DOPUNSKI KAPITAL (2.1. + 2.2. + 2.3. + 2.4. + 2.5.)³⁵
2.1.	Deo akcionarskog kapitala banke uplaćen u novčanom obliku po osnovu prioritetnih kumulativnih akcija
2.2.	Deo akcionarskog kapitala banke uplaćen u nenovčanom obliku po osnovu prioritetnih kumulativnih akcija
2.3.	Rezerva za neidentifikovane gubitke
2.4.	Revalorizacija za osnovna srestva i učešća u kapitalu
2.5.	Subordinirane obaveze ³⁶
3.	UKUPNI KAPITAL (1 + 2)
4.	ODBITNE STAVKE OD UKUPNOG KAPITALA (4.1. + 4.2. + 4.3.)
4.1.	Učešće u kapitalu druge banke, veće od 10 % kapitala
4.2.	Subordinirano potraživanje od druge banke, odnosno druge finansijske organizacije u kojoj banka poseduje više od 10 % kapitala
4.3.	Nedostajući iznos rezervi za neidentifikovane gubitke
5.	KAPITAL (3 - 4)

³⁵ U obračun kapitala banke uključuje se deo dopunskog kapitala do visine osnovnog kapitala.

³⁶ Subordinirane obaveze mogu se uključiti u dopunski kapital samo do visine od 50 % osnovnog kapitala banke.

6.2.2. Izračunavanje rizične bilansne aktive poslovne banke

Rizična bilansna aktiva banke predstavlja zbir knjigovodstvenih vrednosti bilansnih potraživanja banke umanjenih za deo obrazovanih rezervi za identifikovane gubitke po bilansnoj aktivi, pomnoženih sledećim ponderima rizika.

A. RIZIČNA BILANSNA AKTIVA

Redni broj	OPIS	Ponder rizičnosti
1.	UKUPNA BILANSNA AKTIVA SA PONDEROM 0 %	
1.1.	Gotovina u blagajni, sredstva na žiro računu, zlato i ostali plemeniti metali	0%
1.2.	Potraživanja od Narodne banke Srbije ili Republike Srbije i potraživanja obezbeđena njihovim безусловnim garancijama plativim na prvi poziv	0%
1.3.	Potraživanja obezbeđena безусловnom garancijom Fondova koje je osnovala Republika Srbija	0%
1.4.	Hartije od vrednosti koje se mogu refinansirati kod Narodne banke Srbije	0%
1.5.	Potraživanja od vlada i centralnih banaka zemalja članica OECD-a i potraživanja obezbeđena njihovim безусловnim garancijama plativim na prvi poziv	0%
1.6.	Pokriveni akreditivi	0%
1.7.	Potraživanja obezbeđena gotovinskim depozitom kod banke u visini depozita	0%

1.8.	Potraživanja obezbeđena zalogom na zlatu, ostalim plemenitim metalima, kratkoročnim hartijama od vrednosti koje se mogu refinansirati kod Narodne banke Srbije, obveznicama Republike Srbije do visine njihove tržišne vrednosti ili hartijama od vrednosti koje su izdale vlade i centralne banke zemalja članica OECD-a u vrednosti zaloge	0%
1.8a.	Potraživanja osigurana kod fondova koje je osnovala Republika Srbija, u visini osiguranog iznosa	0%
1.9.	Odbitne stavke iz tačke 7.stav 1. odredbe pod 8, 9 i 10 i tačke 9. stav 1. odredbe pod 1 i 2 Odluke o bližim uslovima primene člana 23. i 24. Zakona o bankama	0%
2.	UKUPNA BILANSNA AKTIVA SA PONDEROM 20 %	
2.1.	Potraživanja od banaka koje su prema poslednjim rangiranjima koja su izvršili Standard & Poor's, Fitch-IBCA ili Thompson Bankwatch, rangirane sa najmanje BBB ili koje je izvršio Moody's sa najmanje Baa3, kao i potraživanja obezbeđena njihovim bezuslovnim garancijama plativim na prvi poziv	20%
2.2.	Potraživanja od međunarodnih razvojnih banaka, kao i potraživanja obezbeđena njihovim bezuslovnim garancijama plativim na prvi poziv	20%
3.	UKUPNA BILANSNA AKTIVA SA PONDEROM 50 %	
3.1.	Sredstva na računima banaka koje nisu rangirane na način iz tačke 13. podtačka 2. alineja 1. Odluke o bližim uslovima primene člana 23. i 24. Zakona o bankama, osim dela sredstava koji služi za obezbeđenje izmirenja preuzetih obaveza	50%
3.2.	Potraživanja obezbeđena hipotekom na nekretnini čija vrednost, prema proceni ovlašćenog procenjivača, nije manja od ukupne visine potraživanja banke i drugih potraživanja obezbeđenih založnim pravom višeg reda prvenstva na istoj nekretnini, pod uslovom da je procena vrednosti nekretnine izvršena u poslednje tri godine, da u tom periodu na tržištu nije došlo do značajnijih	50%

Dunja Simić M 9250 / 08

6.2.3. Izračunavanje rizičnih vanbilansnih stavki poslovne banke

Rizične vanbilansne stavke banke predstavljaju zbir knjigovodstvenih vrednosti vanbilansnih stavki banke umanjenih za deo obrazovanih rezervi za identifikovane gubitke po vanbilansnim stavkama i pomnoženih sledećim faktorima kreditne konverzije.

B. RIZIČNE VANBILANSNE STAVKE

Redni broj	OPIS	Faktor konverzije
5.	UKUPNA VANBILANSNA AKTIVA SA FAKTOROM 0 %	
5.1.	Neiskorišćeni iznos okvirnih kredita s rokom dospeća do jedne godine ili koje banka može bezuslovno i bez najave da otkáže	0%
5.2.	Obveznice emitovane u skladu sa Zakonom o regulisanju javnog duga SRJ po osnovu devzne štednje građana ³⁷	0%
5.3.	Vanbilansne stavke obezbeđene gotovinskim depozitom položenim kod banke, u visini depozita	0%
5.4.	Vanbilansne stavke po kojima se ne može doći do plaćanja	0%
6.	UKUPNA VANBILANSNA AKTIVA SA FAKTOROM 20 %	
6.1.	Dokumentarni akreditivi obezbeđeni zalogom na robi koja se plaća akreditivom	20%

³⁷ Službeni list Savezna Republika Jugoslavija 36/2002

ZAKLJUČAK

Ovim radom je obuhvatno, u meri u kojoj je obim rada dozvoljavao, obrađen fenomen boniteta poslovne banaka, kao i načini njegovog utvrđivanja i ocene.

Možemo se složiti da je bonitet poslovne banke sintetizovani iskaz zdravlja neke banke i on predstavlja viziju uspešnosti ostvarivanja planiranih ciljeva poslovanja. Analiza boniteta poslovne banke obuhvata ocenu relevantnih faktora vezanih za poslovanje banke, i kao rezultat daje konačnu ocenu o tome da li je banka i u kojoj meri bonitetna, odnosno tržišno, finansijski i na drugi način stabilna i prosperitetna.

Svaka bankarska institucija bez obzira na svoju veličinu i lokaciju, je poslovni entitet koji se bori i nastoji da poveća svoju zaradu, stabilizuje svoj rast i razvoj i takođe stabilizuje ili poveća svoje učešće na tržištu na kome posluje. To zapravo znači, da banke moraju imati viziju sopstvenog razvoja i brzo donositi poslovne odluke.

Sadašnje vreme zahteva, a buduće će još više zahtevati, novu poslovnu filozofiju i nov pristup u rešavanju problema u bankama i procenu poslovnih rizika pre ulaganja u pojedine poslovne i finansijske poduhvate.

Ocena boniteta prema širem konceptu, koji je predstavljen u radu, je mnogo kompleksnija i zahteva multidisciplinarni pristup, pa je u praksi čest slučaj da se prati samo finansijski bonitet banke.

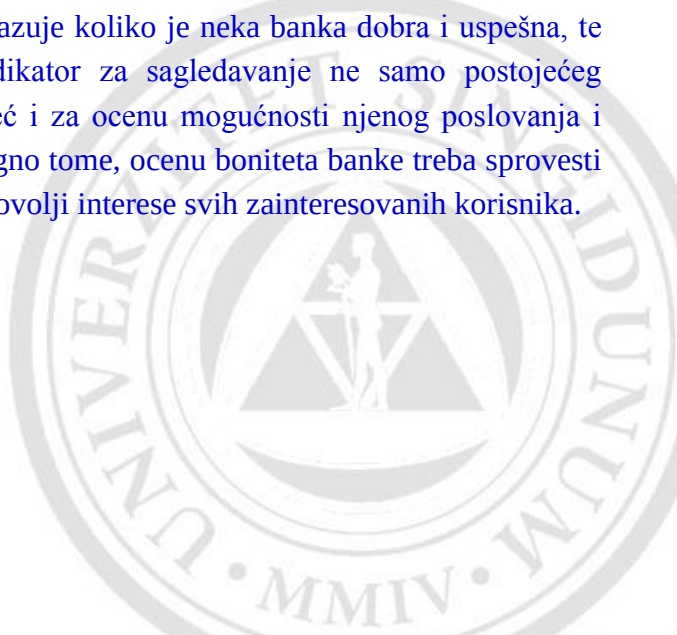
Posebno mesto u radu zauzimaju kvantitativni i kvalitativni elementi kao i pokazatelji boniteta poslovne banke. S obzirom da postoje različite metodologije i predlozi za utvrđivanje boniteta, nije utvrđena jedinstvena metodologija koja bi bila opšte-prihvaćena među ekspertima. Upravo se preko ovih elemenata i pokazatelja može sagledati, utvrditi i oceniti efikasnost i profitabilnost bankarskog poslovanja, odnosno finansijska snaga neke poslovne banke.

Evidentno je da domaća bankarska praksa još uvek zaostaje za trendovima u savremenom bankarstvu. Značaj analize boniteta banke, zemlje sa razvijenim finansijskim tržištima, shvatile su još krajem 90-tih godina 20. veka, s početkom velike ekonomske krize. Mogućstvo bankrotstva banke, odavno je postalo realnost ovih zemalja, pa su tehnike i metode praćenja da do toga ne dođe veoma uznapredovale. S druge strane, naše bankarstvo, usled dugo-godišnjeg samoupravnog načina privređivanja, ali i nedefinisanih vlasničkih odnosa, a kasnije i zbog ekonomske izolacije i sankcija, zapustilo se i nedovoljno razvilo svest i potrebu analize tržišnog položaja banke.

Potrebno je mnogo toga uraditi da bi smo stvorili okruženje koje bi našim bankama omogućilo potpuno ravnopravan tretman u odnosu na banke u razvijenim zemljama. Međutim, i same banke mogu i moraju mnogo toga da urade, da bi obezbedile svoj prosperitet u postojećim i budućim okolnostima. Svakako jedan od najvažnijih zadataka jeste i sveobuhvatno sagledavanje boniteta banaka, kao i faktora koji utiču na utvrđivanje i ocenu boniteta banaka.

Bonitet, kao kompleksna ekonomska i računovodstvena kategorija ne predstavlja samo merilo uspešnosti, profitabilnosti i efikasnosti u poslovanju banaka, već i meri »opšte zdravstveno stanje« jednog društva i države, čiji je nesumljivo jedan od ključnih elementa i bankarski sektor.

Na kraju rada možemo zaključiti, da je ocena boniteta banaka veoma složeno i izuzetno značajno pitanje, čija obuhvatnost i operacionalizacija zavise prvenstveno od cilja i namene analize poslovanja banke. Bonitet u osnovi pokazuje koliko je neka banka dobra i uspešna, te stoga služi kao ključni indikator za sagledavanje ne samo postojećeg finansijskog stanja banke već i za ocenu mogućnosti njenog poslovanja i razvoja u budućnosti. Analogno tome, ocenu boniteta banke treba sprovesti tako da ona istovremeno zadovolji interese svih zainteresovanih korisnika.

PRILOG 1.

ANALIZA BONITETA BILANSA HIPOTETIČKE POSLOVNE BANKE

Za potrebe analize boniteta stanja i poslovanja banke najpre će se prezentirati bilans stanja i bilans uspeha hipotetičke poslovne banke. Bilans stanja se odnosi na kraj posmatrane poslovne godine, tj. na dan 31.12. tekuće godine (t.g.), dok se bilans uspeha odnosi na vremenski interval koji je identičan posmatranoj poslovnoj godini, tj. za period od 01.01. t.g. do 31.12. t.g.

Budući da je objekat analize jedan bilans banke, tj. bilans stanja i bilans uspeha posmatrane poslovne banke za jednu godinu u pitanju je statička analiza boniteta bilansa poslovne banke. Dinamička analiza boniteta bilansa poslovne banke je obimnija pošto se objekti analize bilansi stanja i bilansi uspeha za najmanje dve uzastopne poslovne godine odnosne banke.

Bilans uspeha poslovne banke za period 1. januar – 31. decembar t. g.

1.	Prihodi po osnovu kamata i naknada	22.870
2.	Rashodi po osnovu kamata i naknada	11.787
3.	Neto prihod/rashod po osnovu kamata i naknada (1-2)	11.083
4.	Ostali prihodi	13.306
5.	Ukupni prihodi (3+4)	24.389
6.	Ostali rashodi	5.869
7.	Otpis/ispravka vrednosti nenaplaćenih potraživanja	5.176
8.	Neto prihod (5-6-7)	13.344
9.	Prihodi od revalorizacije	-
10.	Rashodi od revalorizacije	2.185
11.	Razlika prohoda i rashoda pre zakonskih obaveza (8+9-10)	11.159
12.	Zakonske obaveze	1.036
13.	Razlika rashoda i prihoda posle zakonskih obaveza (11-12)	10.123
14.	Promena vrednosti zaliha u obračunskom periodu	-
15.	Izdvajanje prihoda u posebnu rezervu	2.495
16.	Ostvarena dobit (13±14-15)	7.628
17.	Porezi i doprinosi iz dobiti	2.188
18.	Dobitak za raspoređivanje (16-17)	5.440
19.	Gubitak za pokriće	-

Bilans stanja poslovne banke na dan 31. decembar t. g.

Aktiva

62.000

1.	Upisani a neuplaćeni kapital	400
2.	Novčana sredstva	30
3.	Sredstva kod Narodne banke Srbije	12.145
4.	Kratkoročni krediti, dospela potraživanja i preneti dospela dugoročna potraživanja	1.500
5.	Kratkoročne hartije od vrednosti	2.160
6.	Ostala kratkoročna potraživanja	700
7.	Ostala kratkoročna aktiva	2.245
8.	Dugoročni krediti	25.120
9.	Dugoročne hartije od vrednosti i ostala dugoročna potraživanja	215
10.	Trajni ulozi	915
11.	Sopstvena učešća	300
12.	Gubitak iz ranijih godina	800
13.	Stalna sredstva	3.455
14.	Vanposlovna sredstva	15
15.	Ukupna bilansna aktiva	50.000
16.	Ukupna vanbilansna aktiva	12.000

Pasiva

62.000

1.	Depoziti po viđenju	7.800
2.	Obaveze prema Narodnoj banci Srbije	2.040
3.	Kratkoročni depoziti	290
4.	Obaveze po kratkoročnim kreditima i prenete dospele dugoročne obaveze	1.280
5.	Obaveze po kratkoročnim hartijama od vrednosti	25
6.	Ostala kratkoročna pasiva	1.045
7.	Dugoročni depoziti	4.940
8.	Obaveze po dugoročnim kreditima	27.665
9.	Obaveze po dugoročnim hartijama od vrednosti	25
10.	Akcionarska glavnica	3.000
11.	Povećanje vrednosti akcija	500
12.	Rezerve	1.200
13.	Paušalno rezervisanje	175
14.	Izvori vanposlovnih sredstava	15
15.	Ukupna bilansna pasiva	50.000
16.	Ukupna vanbilansna pasiva	12.000

Finansijski potencijal poslovne banke predstavlja ukupnu bilansnu pasivu poslovne banke. U ovom primeru finansijski potencijal poslovne banke iznosi 50.000.000 dinara i čine ga depoziti po viđenju, kratkoročni i dugoročni izvori finansiranja.

Kreditni potencijal poslovne banke predstavlja razliku između, sa jedne strane, ukupne bilansne pasive poslovne banke, i sa druge strane, zbira minimalne rezerve likvidnosti, obavezne rezerve, sredstava kod Narodne banke Srbije, trajnih uloga, stalnih sredstava i vanposlovnih sredstava poslovne banke.

U ovom primeru kreditni potencijal poslovne banke iznosi:

1.	Ukupna bilansna pasiva poslovne banke	50.000.000
2.	Minimalna rezerva likvidnosti i obavezna rezerva iznose 5% i 7% respektivno na dinarske depozite po viđenju koji iznose 7.800.000 dinara i kratkoročne dinarske depozite koji iznose 290.000 dinara	970.000
3.	Sredstva kod Narodne banke Srbije	12.145.000
4.	Trajni ulogi	915.000
5.	Stalna sredstva	3.455.000
6.	Vanposlovna sredstva	15.000
7.	Kreditni potencijal poslovne banke (1-2-3-4-5-6)	32.499.200

Kreditni i drugi plasmani poslovne banke predstavljaju zbir kratkoročnih kredita, kratkoročnih hartija od vrednosti, ostalih kratkoročnih potraživanja, ostale kratkoročne aktive, dugoročnih kredita, dugoročnih hartija od vrednosti i ostalih dugoročnih potraživanja.

U našoj ilustraciji kreditni i drugi plasmani poslovne banke iznose:

1.	Kratkoročni krediti, dospelja potraživanja i prenetja dospelja dugoročna potraživanja	1.500.000
2.	Kratkoročne hartije od vrednosti	2.160.000
3.	Ostala kratkoročna potraživanja	700.000
4.	Ostala kratkoročna aktiva	2.245.000
5.	Dugoročni krediti	25.120.000
6.	Dugoročne hartije od vrednosti i ostala dugoročna potraživanja	215.000
7.	Kreditni i drugi plasmani poslovne banke (1+2+3+4+5+6)	31.940.000

Stopa ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke predstavlja odnos između, sa jedne strane, razlike dugoročne pasive i dugoročne aktive i, sa druge strane, dugoročne pasive poslovne banke. Ova stopa pokazuje koji deo (%) dugoročnih izvora finansiranja poslovne banke se koristi za finansiranje kratkoročne aktive poslovne banke. Inače, dugoročnu pasivu poslovne banke čini zbir dugoročnih depozita, obaveza po dugoročnim kreditima, obaveza po dugoročnim hartijama od vrednosti, trajnog kapitala i dugoročnog rezervisanja (tj. akcionarske glavnice, povećanja vrednosti akcija, rezervi i paušalnog rezervisanja) i izvora vanposlovnih sredstava. Dugoročnu aktivu poslovne banke čini zbir dugoročnih kredita, dugoročnih hartija od vrednosti, trajnih uloga, sopstvenog učešća. Gubitka, stalnih sredstva i vanposlovnih obaveza.

U ovom primeru dugoročna pasiva i dugoročna aktiva poslovne banke iznose:

1.	Dugoročni depoziti	4.940.000
2.	Obaveze po dugoročnim kreditima	27.665.000
3.	Obaveze po dugoročnim hartijama od vrednosti	25.000
4.	Akcionarska glavica	3.000.000
5.	Povećanje vrednosti akcija	500.000
6.	Rezerve	1.200.000
7.	Paušalno rezervisanje	175.000
8.	Izvori vanposlovnih sredstava	15.000
9.	Dugoročna pasiva (1+2+3+4+5+6+7+8)	37.520.000

1.	Dugoročni krediti	25.120.000
2.	Dugoročne hartije od vrednosti i ostala dugoročna potraživanja	215.000
3.	Trajni ulozi	915.000
4.	Sopstvena učešća	300.000
5.	Gubitak iz ranijih godina	800.000
6.	Stalna sredstva	3.455.000
7.	Vanposlovna sredstva	15.000
8.	Dugoročna aktiva (1+2+3+4+5+6+7)	30.820.000

Stopa ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke iznosi:

$$((37.520.000 - 30.820.000) / 37.520.000) \times 100\% = 17,86 \%$$

Odnos kratkoročne aktive i kratkoročne pasive poslovne banke je na određen način suplementaran sa prethodnim pokazateljem boniteta poslovne banke, tj. sa stopom ročne transformacije sredstava poslovne banke. Inače kratkoročnu aktivu poslovne banke čini zbir upisanog a neuplaćenog kapitala, novčanih sredstava, sredstava kod Narodne banke Srbije, kratkoročnih kredita, dospelih potraživanja i prenetih dospelih dugoročnih potraživanja, kratkoročnih hartija od vrednosti, ostalih kratkoročnih potraživanja i ostale kratkoročne aktive. Kratkoročnu pasivu poslovne banke čini zbir depozita po viđenju, obaveza prema Narodnoj banci Srbije, kratkoročnih depozita, obaveza po kratkoročnim kreditima i prenetih dospelih dugoročnih obaveza, obaveza po kratkoročnim hartijama od vrednosti i ostale kratkoročne pasive.

U ovoj ilustraciji kratkoročna aktiva i kratkoročna pasiva poslovne banke iznose:

1.	Upisani a neuplaćeni kapital	400.000
2.	Novčana sredstva	30.000
3.	Sredstva kod Narodne banke Srbije	12.145.000
4.	Kratkoročni krediti, dospela potraživanja i preneti dospela dugoročna potraživanja	1.500.000
5.	Kratkoročne hartije od vrednosti	2.160.000
6.	Ostala kratkoročna potraživanja	700.000
7.	Ostala kratkoročna aktiva	2.245.000
8.	Kratkoročna aktiva (1+2+3+4+5+6+7)	19.180.000

1.	Depoziti po viđenju	7.800.000
2.	Obaveze prema Narodnoj banci Srbije	2.040.000
3.	Kratkoročni depoziti	290.000
4.	Obaveze po kratkoročnim kreditima i prenete dospele dugoročne obaveze	1.280.000
5.	Obaveze po kratkoročnim hartijama od vrednosti	25.000
6.	Ostala kratkoročna pasiva	1.045.000
7.	Kratkoročna pasiva (1+2+3+4+5+6)	12.480.000

Odnos kratkoročne aktive i kratkoročne pasive poslovne banke iznosi:

$$19.180.000 / 12.480.000 \times 100\% = 153,69 \%$$

Kapital i neto kapital poslovne banke u ovom primeru iznose:

1.	Akcionarska glavica	3.000.000
2.	Povećanje vrednosti akcija	500.000
3.	Rezerve	1.200.000
4.	Paušalno rezervisanje	175.000
5.	Upisani a neuplaćeni kapital	400.000
6.	Trajni ulozi	915.000
7.	Sopstvena učešća	300.000
8.	Gubitak iz ranijih godina	800.000
9.	Kapital (1+2+3+4-5-6-7-8)	2.460.000
10.	Potrebna rezervisanja za potencijalne gubitke	-
11.	Neto kapital (9-10)	2.460.000

U ovom primeru, kapital i neto kapital poslovne banke su jednaki (iznose po 2.460.000 dinara), pošto nema potrebnih rezervisanja za potencijalne gubitke poslovne banke.

Adekvatnost kapitala poslovne banke se identifikuje na ranije izložen način. U ovoj ilustraciji, pod pretpostavkom da prosečna stopa rizičnosti aktive iznosi 65%, adekvatnost kapitala poslovne banke je:

$$\begin{aligned} &\text{Neto kapital} / \text{Ukupna rizična bilansna i vanbilansna aktiva} \times 100\% \\ &= 2.460.000 / (62.000.000 \times 0,65) \times 100\% = 6,10\% \end{aligned}$$

Znači, adekvatnost kapitala poslovne banke u ovom primeru iznosi 6,10%, što je ispod propisanog i zahtevanog minimuma koji iznosi 8%.

Učešće kapitala u pasivi poslovne banke se, takođe, utvrđuje na već izloženi način. U ovoj ilustraciji učešće kapitala u pasivi poslovne banke iznosi:

$$\begin{aligned} &\text{Kapital} / \text{Ukupna bilansna pasiva} \times 100\% \\ &= 2.460.000 / 50.000.000 \times 100\% = 4,92\% \end{aligned}$$

Prema tome, u našem primeru učešće kapitala u ukupnoj bilansnoj pasivi poslovne banke iznosi 4,92%, što je takođe, daleko ispod propisanog i zahtevanog minimuma koji iznosi 20%.

Plasmani u osnovna sredstva poslovne banke se, kao i prethodna tri pokazatelja, izračunavaju na ranije izložen način. U ovoj ilustraciji plasmani u osnovna sredstva poslovne banke iznose:

$$\text{Osnovna (stalna) sredstva} / \text{Kapital} \times 100\% \\ = 3.455.000 / 2.460.000 \times 100\% = 140,45\%$$

Prema tome, u ovom primeru plasmani u osnovna sredstva poslovne banke iznose 140,45% u odnosu na kapital poslovne banke, što je višestruko iznad propisanog i zahtevanog maksimuma koji iznosi 20%.

Posle analize izloženog bilansa stanja poslovne banke, tj. utvrđivanja boniteta finansijskog položaja poslovne banke, analiziraće se i prezentirati bilans uspeha odnosno poslovne banke sa ciljem identifikovanja zarađivačke sposobnosti ili rentabilnosti poslovanja posmatrane poslovne banke u tekućoj godini.

U najkraćem, ocena uspešnosti poslovanja poslovne banke sadrži sledeće konstatacije:

- a) U tekućoj (posmatranoj) poslovnoj godini poslovna banka je uspešno poslovala – neto prihod iznosi 13.344.000 dinara, a dobitak za raspoređivanje iznosi 5.440.000 dinara. U prethodnoj poslovnoj godini, pak, poslovna banka je imala gubitak budući da se u bilansu stanja pojavljuje pozicija gubitak iz ranijih godina u iznosu od 800.000 dinara;
- b) Poslovni prihodi (po osnovu kamata i naknada) su takoreći 100% veći od poslovnih rashoda (takođe, po osnovu kamata i naknada), što je ipak neuobičajeno;
- c) Svakako je pozitivna činjenica o značajnom jačanju rezervi poslovne banke u odnosu na ukupne prihode i dobitak za raspoređivanje poslovne banke – izdvajanje prihoda u posebnu rezervu iznosi 2.495.000 dinara, tj. 24,65% razlike prihoda i rashoda posle zakonskih obaveza (10.123.000 dinara) ili 45,86% u odnosu na dobitak za raspoređivanje (5.440.000 dinara);
- d) Neto efekti revalorizacije su negativni budući da se pojavljuje višak rashoda od revalorizacije u odnosu na prihode od revalorizacije za 2.185.000 dinara;
- e) Poslovna banka ima značajan otpis, tj. ispravku vrednosti nenaplaćenih potraživanja – taj iznos je 5.176.00 dinara što je približno jednako dobitku za raspoređivanje. Pojava impozantnog otpisa nenaplaćenih potraživanja je svakako povezana sa navedenom činjenicom o odnosu poslovnih prihoda i poslovnih rashoda ove poslovne banke a koji iznosi 1,94 : 1,00. To nameće potrebu još detaljnije analize poslovanja ovakve ili slične poslovne banke.

Na bazi analize bilansa stanja i bilansa uspeha navedene poslovne banke može se zaključiti da nije reč o uglednoj, stabilnoj i za investitora pouzdanoj poslovnoj banci. Na takvu cenu ocenu obavezuju, pre svega, pokazatelji finansijskog položaja poslovne banke (adekvatnost kapitala banke, učešće kapitala u pasivi banke, plasmani u osnovna sredstva banke i sl.) kao i značajna otpisana nenaplaćena potraživanja poslovne banke.

U pozitivne performanse ove poslovne banke svakako spadaju stopa ročne transformacije izvora sredstava poslovne banke, odnos kratkoročne aktive i kratkoročne pasive poslovne banke, poslovanje sa dobitkom u posmatranoj (tekućoj) poslovnoj godini, značajno jačanje posebnih rezervi poslovne banke i sl. ipak, u celini uzevši, investitor mora biti veoma oprezan u poslovanju sa ovakvom ili sličnom poslovnom bankom.

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

PRILOG 2.

IZVEŠTAJ REVIZORA O BONITETU

MDM BANKE A.D., BEOGRAD

I UVODNI DEO

Revizorska firma Simić audit, Beograd je izvršila pregled računovodstvenih izveštaja MDM banke A.D., Beograd na dan 30. juna 2007. godine, odnosno za period januar - jun 2007. godine i na osnovu izvršenih ispitivanja daje mišljenje o bonitetu MDM banke A.D., Beograd, radi dobijanja Rešenja Savezne Komisije za hartije od vrednosti o novoj emisiji akcija, u skladu sa članom 71. Zakona o hartijama od vrednosti.

Računovodstveni izveštaji Banke, na dan 30. juna 2007. godine, odnosno za period januar - jun 2007. godine, sastavljeni su u skladu sa Zakonom o računovodstvu i njegovim izmenama i dopunama, Zakonom o bankama, propisima donetim na osnovu tih zakona i u skladu sa računovodstvenim standardima važećim u Republici Srbiji. Pozicije u računovodstvenim izveštajima klasifikovane su u skladu sa sledećim odlukama i uputstvima Narodne banke Srbije:

- Odluka o bližim uslovima primene člana 23. i 24. Zakona o bankama;
- Odluka o kriterijumima za klasifikaciju bilansne i vanbilansne aktive banaka prema stepenu naplativosti;
- Odluka o visini posebne rezerve za obezbeđenje od potencijalnih gubitaka banaka;
- Uputstvo o načinu izrade i rokovima dostavljanja reklasifikovanog bilansa stanja i bilansa uspeha banaka
- Ostala uputstva za primenu relevantnih Odluka Narodne banke Srbije.

II IZVRŠENA ISPITIVANJA I ZAKLJUČCI

Firma Simić audit, Beograd je izvršila pregled računovodstvenih izveštaja MDM banke A.D., Beograd na dan 30. juna 2007. godine, odnosno za period januar - jun 2007. godine i izvršila dodatna ispitivanja koja obuhvataju analizu kvaliteta aktive za svrhe procenjivanja potrebne rezerve za obezbeđenje od potencijalnih gubitaka, primenom uputstava Narodne banke Srbije, kao i analizu određenih pokazatelja poslovanja bitnih za ocenu boniteta MDM banke A.D., Beograd. Na dan 30. juna 2007. godine Banka ima izdvojena posebna rezervisanja za pokriće potencijalnih gubitaka u iznosu od 19.561 hiljada dinara.

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

IZVEŠTAJ REVIZORA O BONITETU

MDM BANKE A.D., BEOGRAD

(nastavak)

II IZVRŠENA ISPITIVANJA I ZAKLJUČCI (nastavak)

Banka je u periodu od 1. januara do 30. juna 2007. godine ostvarila pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 1.045 hiljada dinara.

Računovodstveni izveštaji MDM banke A.D., Beograd za period 1. januar - 30. jun 2007. godine su, po svim bitnim pitanjima, sastavljeni u skladu sa važećim računovodstvenim propisima.

Banka je bila dužna da obim svog poslovanja uskladi sa odnosima iz člana 23. i 24. Zakona o bankama, odnosno da obim i strukturu svojih rizičnih plasmana uskladi sa odnosima koje propisuje Narodna banka Srbije. Na dan 30. juna 2007. godine, pokazatelj odnosa devizne pasive i devizne aktive Banke iznosio je 22.67% u odnosu na propisani maksimum od 95% - 105%.

III ZAKLJUČNI DEO - MIŠLJENJE O BONITETU

Na osnovu rezultata pregleda i konstatacije da su računovodstveni izveštaji na dan 30. juna 2007. godine, po svim bitnim pitanjima, sastavljeni u skladu sa računovodstvenim propisima, kao i na osnovu analize pokazatelja poslovanja na dan 30. juna 2007. godine značajnih za ocenu boniteta, izražavamo

POZITIVNO MIŠLJENJE O BONITETU MDM BANKE A.D., BEOGRAD

Uz skretanje pažnje na pitanja izneta u delu II ovog Izveštaja.

Beograd, 31. avgust 2007. godine

Vladimir Jovanović
Ovlašćeni revizor

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

A. ANALIZA BILANSA STANJA NA DAN 30. JUNA 2007. GODINE I BILANSA USPEHA ZA PERIOD JANUAR - JUN 2007. GODINE

Analiza plasmana i izvora sredstava, kao i poslovnog rezultata data je na osnovu računovodstvenih izveštaja prikazanih u polugodišnjem računu MDM banke A.D., Beograd (u daljem tekstu Banke) za period januar - jun 2007. godine, reklasifikovanih za svrhe izveštavanja u skladu sa odlukama i uputstvima Narodne banke Srbije.

1. BILANS STANJA

Struktura bilansa stanja Banke, na dan 30. juna 2007. godine, sa uporednim podacima preuzetim iz Izveštaja o obavljenoj reviziji za 2006. godinu, bila je sledeća (u hiljadama dinara i procentima od ukupne aktive, odnosno pasive):

		30.06.2007	%	31.12.2006	%
	A K T I V A				
A I	Gotovina i gotovinski ekvivalenti	402,764	52.40	64,392	8.13
A II	Depoziti kod NBS i kratkoročne hartije od vrednosti koje se mogu refinansirati kod NBS	75,539	9.80	20,613	2.60
A III	Kratkoročni krediti i plasmani	215,881	28.05	629,005	79.42
A IV	Kratkoročne hartije od vrednosti i ostali finansijski plasmani	21,182	2.80	7,693	0.97
A V	Hartije od vrednosti i drugi plasmani namenjeni prodaji	-		2,000	0.25
A VI	Ostala aktiva	20,337	2.60	62,439	7.88
A VII	Potraživanja od RS po osnovu devizne stednje	-		-	
A VIII	Dugoročni krediti i plasmani	20,508	2.70	-	
A IX	Dugoročne hartije od vrednosti i ostali finansijski plasmani	-		-	
A X	Učešća u kapitalu	-		-	
A XI	Stalna sredstva	12,760	1.65	5,857	0.75
A XII	Vanposlovna sredstva	-	-	-	-
	UKUPNO AKTIVA	768,971	100.00	791,999	100.00

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

P A S I V A					
P I	Depoziti po viđenju	211,228	27.47	280,288	35.39
P II	Kratkoročne obaveze prema NBS	-	-	-	-
P III	Kratkoročni depoziti	17,503	2.28	19,845	2.51
P IV	Kratkoročni krediti	62,665	8.15	22,170	2.79
P V	Kratkoročne hartije od vrednosti i ostale kratkoročne finansijske obaveze	-	-	-	-
P VI	Ostala pasiva	13,616	1.77	33,428	4.22
P VII	Dugoročne obaveze prema NBS	-	-	-	-
P VIII	Dugoročni depoziti	-	-	-	-
P IX	Dugoročni krediti	-	-	-	-
P X	Dugoročne hartije od vrednosti i ostale dugoročne finansijske obaveze	-	-	-	-
P XI	Obaveze po deponovanoj deviznoj štednji	-	-	-	-
P XII	Dugoročna rezervisanja	19,561	2.54	10,601	1.34
P XIII	Subordinirane obaveze	-	-	-	-
P XIV	Vanposlovni izvori sredstava	-	-	-	-
P XV	Kapital	444,398	57.79	425,667	53.75
UKUPNO PASIVA		768,971	100.00	791,999	100.00

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. BILANS STANJA (nastavak)

Ukupna bilansna suma na dan 30. juna 2007. godine iznosi 768.971 hiljada dinara i za 23.028 hiljada dinara je manja u odnosu na stanje 31. decembra 2006. godine ili za 2.99%. Ovakve promene su rezultat smanjenja deviznih depozita Banke.

Najznačajnije strukturne promene u aktivni bilansa Banke su:

- Gotovina i gotovinski ekvivalenti su povećani u odnosu na prethodnu godinu za 525.48 %. U strukturi gotovine i gotovinskih ekvivalenata, došlo je do znatnog povećanja dinarskih sredstava, ali i do povećanja stanja na deviznim tekućim računima u inostranstvu, usled značajnijeg obima deviznih transakcija.
- Depoziti kod NBS i kratkoročne hartije od vrednosti povećane su u odnosu na prethodnu godinu za 266.46% i iznose 75,539 hiljada dinara, a sastoje se od dinarske obavezne rezerve u iznosu od 44,670 hiljada dinara i devizne obavezne rezerve u devizama u iznosu od 18,376 hiljada dinara, devizna obavezna rezerva kod NBS u efektivnom stranom novcu u iznosu od 6,064 hiljada dinara i devizne štednje položene kod NBS radi obezbeđenja isplate deviznih štednih uloga u iznosu od 6,429 hiljada dinara.
- Ostala aktiva smanjena je u odnosu na prethodnu godinu za 67.42% pretežno iz razloga što je potraživanje po osnovu prodaje poslovnog prostora Imperijal osiguranju delom naplaćeno, a preostali deo u iznosu od 17,523 hiljada dinara isknižen na teret računa ostali dugoročni plasmani.
- Kratkoročni krediti i plasmani u iznosu od 215,881 hiljada dinara predstavljaju 28.05% ukupne aktive i u odnosu na prethodnu godinu su smanjeni za 191.36%. Smanjena kreditna aktivnost, naročito smanjenje deviznih kratkoročnih kredita, je uticala na značajano smanjenje kratkoročnih kredita u odnosu na prethodnu godinu. U okviru kratkoročnih kredita učešće dinarskih kredita je 100%. Kratkoročni dinarski krediti dati preduzećima u iznosu od 215,716 hiljada dinara, uključujući i dospela potraživanja čine 99.92% ukupnih kratkoročnih kredita i plasmana.
- Kratkoročne hartije od vrednosti i ostali finansijski plasmani su povećani za 175.34% usled povećanja finansijskih plasmana – terminska kupovina deviza.

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. BILANS STANJA (nastavak)

- Dugoročni krediti i plasmani u iznosu od 20,508 hiljada dinara čine 2. 70% ukupne aktive i sastoje se od dugoročnih kredita po osnovu prodaje materijalnih vrednosti osiguravajućoj organizaciji u iznosu od 18,745 hiljada dinara što čini 91.40% ukupnih dugoročnih kredita i plasmana dok je ostatak od 8.60% plasiran stanovništvu . Iznos od 18,745 hiljada dinara supotraživanja po osnovu prodatih materijalnih vrednosti primljenih po osnovu naplate potraživanja, u celosti se odnose na neotplaćeni deo kupoprodajne cene poslovnog prostora u ulici Palmira Toljatija br. 5/2, Novi Beograd, površine od 964.72 m², prodatog Imperial osiguranju a.d. Beograd na osnovu Ugovora o kupoprodaji br. 2030 zaključenog 11.12,2000. godine. Naznačeni poslovni prostor Banka je stekla u ranijem periodu naplatom potraživanja od Beogradskog eskontnog centra (materijalne vrednosti primljene po osnovu naplate potraživanja).
- Vrednost stalnih sredstava je povećana u odnosu na prethodnu godinu za 117.86% zbog realizacije planiranih nabavki aplikativnih kompjuterskih programa za bankarsko poslovanje i programa za obavljanje platnog prometa u Banci, kao i zbog obračunate revalorizacije u skladu sa propisima.

Najznačajnije strukturne promene u pasivi bilansa Banke su:

- Depoziti po viđenju su smanjeni za 24.62% u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi depozita po viđenju, depoziti preduzeća u dinarima i devizama u ukupnom iznosu od 170,536 hiljada dinara čine 80.73% ukupnih depozita po viđenju. U valutnoj strukturi depozita po viđenju 60.57% se odnosi na dinarske depozite preduzeća, a 39.42% na devizne depozite po viđenju, privatnih preduzeća. .
- Kratkoročni depoziti su smanjeni za 11.8% u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi kratkoročnih depozita, depoziti preduzeća iznose 10,061 hiljada dinara što čini 57.48% ukupnih kratkoročnih depozita a iznos od 3,700 hiljada dinara se odnosi na ostale komitente koji čine 21.15% ukupnih kratkoročnih depozita. Kratkoročni depoziti u stranoj valuti iznose 3,742 hiljada dinara i čine 21.38% ukupnih kratkoročnih depozita.

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. BILANS STANJA (nastavak)

- Kratkoročni krediti su povećani u odnosu na prethodnu godinu za 182.65%. Stanje kratkoročnih kredita na dan 30 jun 2007. godine iznosi 62,665 hiljada dinara. Navedeni saldo sastoji se od obaveze banke prema Poštanskoj štedionici u iznosu od 47,552 hiljada dinara, prema Nacionalnoj štedionici u iznosu od 15,000 hiljada dinara a preostali iznos kratkoročnih kredita od 113 hiljada dinara se odnosi na ostale banke. Navedeni krediti uzeti su za održavanje tekuće likvidnosti.
- U okviru ostale pasive, na način kako se prikazuje u Reklasifikovanom bilansu stanja na dan 30. juna 2007. godine uključen je neraspoređeni dobitak u iznosu od 1,045 hiljada dinara. Takođe, na smanjenje ostale pasive je uticalo i smanjenje salda računa pasivnih vremenskih razgraničenja u korist računa obračun revalorizacije u iznosu od 23,480 hiljada dinara, koje se odnose na ugovorenu revalorizaciju prodatih materijalnih vrednosti - ostvarene prodajom poslovnog prostora Imperijal osiguranju AD Beograd s ugovorenom isplatom kupoprodajne cene u 36 jednakih mesečnih rata počev od 01.01.2006.god. .
- Dugoročna rezervisanja povećana su u odnosu na prethodnu godinu za 84.52% usled izdvajanja posebnih rezervisawa za rizike po osnovu određenih plasmana
- U okviru kapitala, na način kako se prikazuje u Reklasifikovanom bilansu stawa, uključeni su akcijski kapital u iznosu od 356,291 hiljade dinara, emisiona premija u iznosu od 398 hiljada dinara, revalorizacione rezerve u iznosu od 84,514 hiljada dinara (koje se sastoje od 65,919 hiljada dinara što je iznos revalorizacione rezerve na dan 31.12.2006.god., 15,694 hiljade dinara revalorizacije akcijskog kapitala, 2,900 hiljada dinara revalorizacije revalorizacionih rezervi i 135 hiljada dinara revalorizacije neraspoređenog dobitka.) i neraspoređen dobitak u iznosu od 3,195 hiljada dinara

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. BILANS STANJA (nastavak)

Kamatna politika se tokom celog perioda zasnivala na postojećim, važećim zakonskim aktima, usklađenim sa Kodeksom poslovnih pravila banaka. Banka je bila u mogućnosti da primenjuje selektivne kamatne stope za različite kategorije dinarskih kredita. Kretanje prosečnih mesečnih dinarskih kamatnih stopa u periodu januar - jun 2007. godine je bilo sledeće: januar – 2.13%, februar – 1.87%, mart – 1.94%, april – 1.30%, maj – 2.61% i jun – 2.61%.

Kreditni su odobravani preduzećima, najvećim delom iz oblasti trgovine, hemijske industrije, građevinarstva i osiguranja u skladu sa njihovom kreditnom sposobnošću, bonitetom, sigurnošću vraćanja i sa propisanom namenom uz odgovarajuću dokumentaciju.

Uvidom u raspoloživu kreditnu dokumentaciju i na bavi uzorka proverene dokumentacije vezane za plasiranje kratkoročnih dinarskih kredita u periodu 1. januar - 30. jun 2007. godine, stekli smo uverenje da je Banka:

- Odobravala kredite ocenjujući interes u konkretnom poslu, bonitet i kreditnu sposobnost tražioca kredita, obim kapitala tražioca kredita, stepen zaduženosti korisnika kredita, urednost izmirenja obaveza prema Banci, doprinos korisnika potencijalu Banke, mogućnost sigurnog obezbeđenja kredita i dosadašnju saradnju klijenta - tražioca kredita Banke;
- U toku godine redovno pratila naplatu kredita, kontaktirala dužnike koji nisu platili na vreme;
- Preduzimala mere i obezbeđivala naplatu plasiranih kredita najvećim delom akceptnim naložima, hipotekama, ručnim zalagama vodeći računa pre svega o pravnoj valjanosti dokumentacije, mogućnosti prometa i ostalom.

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. BILANS STANJA (nastavak)

Kretanje na računima kredita i plasmana u periodu 1. januar - 30. jun 2007. godine je bilo sledeće:

	U hiljadama dinara	
	Kratkoročni	Dugoročni
Stanje 1. januara 2007. godine	629,005	-
Povećanje plasiranih kredita:		
- plasmani u toku godine	362,946	20,508
-revalorizacija	2,189	
Svega povećanja	365,135	20,508
Smanjenja u toku godine:		
- otplate u toku godine	(775,916)	-
- ispravka vrednosti-	(2,343)	
Svega smanjenja	(778,259)	-
Stage 30. juna 2007. godine	215,881	20,508

Pojedinačno najveća potraživanja u okviru kratkoročnih kredita i plasmana, na dan 30. juna 2007. godine, se odnose na: Drgan Marković a.d. Obrenovac u iznosu od 37,226 hilj.din., Nei Electronics, Beograd u iznosu od 12,797 hilj. din., Portland D.O.O. Leposavić u iznosu od 10,320 hiljada dinara, Petar Drapšin d.o.o. iz Mladenovca u iznosu od 9,519 hiljada dinara, Stan Invest Beograd u iznosu od 4,620 hiljada dinara, Chinky linky company d.o.o. Beograd u iznosu od 7,000 hiljada dinara, Granimpex d.o.o. ,Beograd u iznosu od 7,027 hilj. din., Mobid d.o.o. Novi Beograd u iznosu od 7,000 hilj.din., FJF Family Jeans d.o.o., Kučevo u iznosu od 5,108 hilj.din., Juginvest d.o.o. Beograd u iznosu od 5,800 hilj.din., Vikom standard d.o.o. u iznosu od 5,527 hilj. din., Velefarm lekovi, Beograd u iznosu od 5,031 hilj.din., IBG Invest d.o.o. Beograd u iznosu od 5,004 hilj.din., Beograf d.o.o. Beograd 4,513 hilj.din., Jankovina d.o.o., Kraljevo 3,391 hilj.din., Fijaz PO prokuplje u iznosu od 3,015 hilj.din. Navedeni kratkoročni krediti čine

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. BILANS STANJA (nastavak)

62.85% kratkoročnih kredita i plasmana i zajedno sa plasmanima za terminsku kupoprodaju deviza u iznosu od 22,427 hiljade dinara (Makval d.o.o. Novi Sad 4,335 hiljada dinara, Venus d.o.o 6,674 hiljada dinara, Fabrika bakarnih cevi 6,333 hiljada dinara, Tina A.d. Knjaževac 3,624 hiljada dinara i Tina komerc d.o.o Knjaževac 1,461) čine 71.94% ukupnih kratkoročnih kredita i plasmana. Celokupna potraživanja po osnovu dugoročnih kredita se odnose na Imperijal A.D. osiguranje u iznosu od 18,745 hiljade dinara i kredita stanovništvu u iznosu od 1,763 hiljade dinara.

Ispitani uzorak kreditnog portfelja Banke od 175,813 hiljada dinara sastoji se od kratkoročnih kredita i plasmana u iznosu od 155,304 hiljada dinara i dugoročnih kredita u iznosu od 20,508 hiljade dinara, odnosno 71.94% ukupnih kratkoročnih kredita i plasmana preduzećima i 100% ukupnih dugoročnih kredita preduzećima i stanovništvu.

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

2. BILANS USPEHA

MDM banka A.D., Beograd je u toku obračunskog perioda januar - jun 2007. godine ostvarila dobitak u iznosu od 1,045 hiljada dinara, koji je najvećim delom rezultat ostvarenih prihoda po osnovu kamata što se može sagledati iz sledećeg pregleda:

	P r i h o d i		R a s h o d i	
	U hiljadama dinara	U %	U hiljadama dinara	U %
Kamate	34,105	50.79	7,703	11.65
Naknade	16,544	24.64	6,822	10.33
Finansijski prihodi/rashodi	8,077	12.03	8,145	12.33
Operativni prihodi/rashodi	1,884	2.80	19,212	29.06
Neposlovni i vanredni prihodi/rashodi	6,537	9.74	15,260	23.08
Prihodi/rashodi rezervisanja			8,960	13.55
	-	-		
	<u>67,147</u>	<u>100.00</u>	<u>66,102</u>	<u>100.00</u>

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

2. BILANS USPEHA (nastavak)

Prihodi po osnovu kamata predstavljaju najvažniju stavku prihoda Banke. Prihodi po osnovu kamata na kredite odobrene preduzećima u dinarima imaju dominantno učešće u strukturi ukupnih prihoda od kamata (95.51%). Neto prihod od kamata, odnosno kamatna marža iznosi 26,402 hiljada dinara.

Prihodi po osnovu naknada učestvuju u ukupnim prihodima Banke sa 24.64%. u ukupnim prihodima banke.

U strukturi rashoda značajno mesto zauzimaju operativni rashodi i troškovi kao i neposlovni i vanredni rashodi (u kojima revalorizacioni gubitak čini 86.93%). .

U okviru operativnih rashoda u iznosu od 19,212 hiljade dinara koji učestvuju sa 29.06% u ukupnim rashodima najznačajnije je učešće :troškova neto zarada u iznosu od 5,308 hiljada dinara,troškovi poreza na zarade zaposlenih u iznosu od 1,062 hiljada dinara,troškovi intelektualnih usluga u iznosu od 813 hiljada dinara (troškovi revizije i troškovi po osnovu usluga finansijskog inženjeringa i ispitivanje tržišta),troškovi članarine udruženjima u iznosu od 727 hiljada dinara (plaćanje za SWIFT),troškovi donatorstva u iznosu od 717 hiljada dinara (za Hram Svetog Save na Vračaru).

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

B. ANALIZA KVALITETA POSLOVANJA

Kapital banke: stanje kapita banke na dan 30.06.2007. godine je 445,443 hiljada dinara koji čine akcijski kapital u iznosu od 356,291 hiljada dinara, emisiona premija 398 hiljada dinara, revalorizacije rezerve 84,514 hiljada dinara, neraspoređeni dobitak ranijih godina u iznosu od 3,195 hiljada dinara i neraspoređeni dobitak tekuće godine u iznosu od 1,045 hiljada dinara.

1. PROFITABILNOST

Profitabilnost MDM banke A.D., Beograd se može sagledati iz sledećih pokazatelja, izračunatih na osnovu podataka iz bilansa stanja i bilansa uspeha Banke za period 1. januar - 30. jun 2007. godine, sačinjenih u skladu sa Odlukom Narodne banke Srbije (sa podacima iskazanim u hiljadama dinara):

				30. jun 2007
Dobitak	1,045			
-----	=	-----	x 100 =	0.13%
Aktiva	768,971			
Prihodi od kamata	34,105			
-----	=	-----	x 100 =	4.43%
Aktiva	768,971			
Ostali prihodi ³⁸	16,498			
-----	=	-----	x 100 =	2.14%
Aktiva	768,971			

³⁸ Bez prihoda revalorizacije i prihoda od kamata i naknada

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. PROFITABILANOST (nastavak)

Sledeći pokazatelji profitabilnosti su izračunati na osnovu podataka o rashodima i obavezama Banke (sa podacima iskazanim u hiljadama dinara):

				30. jun 2007.
Rashodi od kamata	7,703			
-----	=	-----	x 100 =	1%
Pasiva	768,971			
Operativni troškovi	19,212			
-----	=	-----	x 100 =	36.36%
Ukupni rashodi*	52,836			
Operativni troškovi	19,212			
-----	=	-----	x 100 =	2.49%
Aktiva	768,971			
Ostali rashodi ³⁹	38,311			
-----	=	-----	x 100 =	4.98%
Pasiva	768,971			

³⁹ Bez rashoda revalorizacije

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

1. PROFITABILANOST (nastavak)

Na profitabilnost Banke direktno utiče struktura njene aktive sa stanovišta ostvarivanja kamate. Struktura aktive Banke na kamatonosnu i nekamatonosnu, sa stanjem na dan 30. juna 2007. godine, je sledeća:

	U hiljadama dinara	U %
Kamatonosna aktiva ⁴⁰	353,447	45.96
Nekamatonosna aktiva	415,524	54.04
Ukupno aktiva	768,971	100.00

30. jun 2007.

$$\frac{\text{Neto kamatonosna aktiva}}{\text{Ukupna aktiva}} = \frac{333,886}{768,971} \times 100 = \mathbf{43.42\%}$$

Pokazatelji ostvarene kamatne marže su sledeći:

30. jun 2007

$$\frac{\text{Neto prihod od kamata}}{\text{Kamatonosna aktiva}} = \frac{26,402}{353,447} \times 100 = \mathbf{7.47\%}$$
$$\frac{\text{Neto prihod od kamata i naknada}}{\text{Kamatonosna aktiva}} = \frac{36,124}{353,447} \times 100 = \mathbf{10.22\%}$$
$$\frac{\text{Prihodi od kamata}}{\text{Kamatonosna aktiva}} = \frac{34,105}{353,447} \times 100 = \mathbf{9.65\%}$$

⁴⁰ Kamatonosnu aktivu čini zbir iznosa pozicija od A-II do A-X, reklasifikovanog bilansa stanja Banke.

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

2. LIKVIDNOST

Okruženje u kome su poslovale banke u prvoj polovini 2007. godine karakteriše povećanje izdvajanja po osnovu obavezne rezerve. Od aprila 2007. godine, stopa izdvajanja sredstava u obaveznu rezervu je povećana sa 19.5% na 20%

Likvidnost Banke se prati na osnovu izveštaja o dnevnim promenama sredstava na žiro računu za svakog deponenta, kao i posebnih izveštaja i informacija o očekivanim prilivima i odlivima.

Poslovni period januar - jun 2007. godine sa aspekta likvidnosti Banke karakteriše sledeće:

- Banka nije imala minusno stanje na žiro računu;
- Nije korišćena obavezna rezerva;

Likvidnost MDM banke A.D., Beograd se, na dan 30. juna 2007. godine, može bliže sagledati iz sledećih pokazatelja, sa podacima iskazanim u hiljadama dinara:

30.jun 2007

Dati krediti	236,389			
-----	=	-----	x 100 =	103.35%
Depoziti	228,731			
Likvidna aktiva	447,434			
-----	=	-----	x 100 =	195.61%
Depoziti	228,731			
Likvidna aktiva	447,434			
-----	=	-----	x 100 =	58.19%
Ukupna aktiva	768,971			
Likvidna aktiva	447,434			
-----	=	-----	x 100 =	146.69%
Kratkoročne obaveze	305,012			

MDM BANKA A.D., BEOGRAD

3. KVALITET AKTIVE

Klasifikacija aktive i odgovarajućih vanbilansnih stavki, u smislu utvrđivanja kvaliteta aktive, izvršena je: Saglasno Odluci o kriterijumima za klasifikaciju bilansne i vanbilansne aktive banaka i drugih finansijskih organizacija, prema stepenu naplativosti. Na osnovu izvršene klasifikacije, a u skladu sa propisima MDM banka A.D., Beograd je utvrdila potrebnu rezervu od 19,561 hiljada dinara za pokriće potencijalnih gubitaka.

Literatura

1. Barać Slobodan, Hadžić Miroljub, Stakić Budimir, Ivaniš Marko – Organizacija bankarstva, Fakultet za finansijski menadžment i osiguranje, Beograd, 2006.
2. Cvetković Nataša, Pavlović Vladan – Uvod u analizu poslovanja, Megatrend Univerzitet primenjenih nauka, Beograd, 2005.
3. Ćurčić N. Uroš – Upravljanje rastom i performansama banke, Feljton, Novi Sad, 2002.
4. Ćurčić N. Uroš – Bankarski portfolio menadžment, Feljton, Novi Sad, 1995.
5. Dejan Malinić - Politika dobiti korporativnog preduzeća, Ekonomski fakultet, Beograd, 1999.
6. Đukuć Đorđe, Bjelica Vojin., Ristić Života, – Bankarstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2004.
7. Erić Dejan - Budžet kao instrument plaćanja i kontrole, Poslovna politika, mart-april 2001.
8. Hadžić Miroljub – Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, FFMO, Beograd, 2007.
9. Ivaniš Marko – Osnovi finansija, drugo izdanje, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2007.
10. Joković Z. Nataša - Finansijski pokazatelji u konceptu upravljanja zasnovanog na vrednosti, magistarska teza, Ekonomski fakultet, Beograd, 1999.
11. Knežević Snežana – Strategijsko odlučivanje u bankama na osnovu informacija upravljačkog računovodstva, Viša poslovna škola, Beograd, 2006.
12. Krasulj Dragan, Ivanišević Miodrag - Poslovne finansije, Ekonomski fakultet, Beograd, 2000.
13. Lukić Radojko – Bankarsko računovodstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2000.
14. Malenović Nikola, Nikolić Milenko, Pokrajčić Dragana, Paunović Blagoje - Ekonomika preduzeća, Ekonomski fakultet, Beograd, 2003.
15. Meigs F. Robert, Meigs A. Mary, Bettner Mark, Whittington Ray - Financial accounting, Irwin McGraw Hill, 1997.
16. Merchant A. Kenneth - Modern Management Control System , Text and Cases, Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 1997.

17. Mešić Dušan – Prudenciona kontrola banaka i finansijskih konglomerata, Stylos, Novi Sad, 2004.
18. Miljević I. Milan - Metodologija naučnog rada, Filozofski fakultet, Pale, 2007.
19. Pejić Lazar, Radovanović Radiša, Stanišić Milovan – Ocena Boniteta preduzeća, Privredni pregled, Beograd, 1991.
20. Pešalj Biljana – Merenje performansi preduzeća - Tradicionalni i savremeni koncepti, Ekonomski fakultet, Beograd, 2006.
21. Radovanović Radiša – Bilansi preduzeća i banaka, Beogradsko mašinski-grafičko preduzeće, Beograd, 1999.
22. Rose Peter, Hudgins Sylvia – Bankarski menadžment i finansijske usluge, Data Status, Beograd, 2005.
23. Simons Robert - Performanse Measurement & Control System for Implementing Strategy, Text and Cases, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 1999.
24. Stevanović Nikola - Upravljačko računovodstva, Ekonomski fakultet, Beograd, 2000.
25. Todorović Jovan, Đuričin Dragan, Janošević Stevo - Strategijski menadžment, IZIT, Beograd, 1997.
26. Vunjak Nenad – Finansijski menadžment - bankarske finansije, Ekonomski fakultet, Subotica, 1999.
27. Živković Aleksandar, Komazec Slobodan, Ristić Žarko, – Berzanski i bankarski menadžment, Viša poslovna škola, Beograd, 2003.

Ostali izvori

Neautorizovani izvori

1. Zakon o bankama (Službeni glasnik Republike Srbije 107/05)
2. Zakon o računovodstvu i reviziji (Službeni glasnik Republike Srbije 46/06)

E - Izvori

1. www.nbs.rs – Narodna banka Srbije
2. www.mfin.sr.gov.rs – Ministarstvo finansija RS
3. www.slglasnik.com – Službeni glasnik
4. www.ekonomist.rs – Časopis Ekonomist
5. www.finnet.rs – Udruženje banaka Srbije